

PŘESHraniČNÍ MOBILITA STUDENTŮ A JEJICH UDRŽENÍ V REGIONU

RNDr. Oldřich Hájek, Ph.D.

Mgr. Jiří Novosák, Ph.D.

Obsah

Úvod.....	3
1. Udržení studentů v regionu ve vztahu k trhu práce.....	5
1.1 Zlínský kraj.....	5
1.2 Trenčiansky a Žilinský kraj.....	8
2. Vztahy vzdělávání a trhu práce v koncepčních dokumentech.....	14
2.1 Koncepční dokumenty na národní úrovni	14
2.2 Koncepční dokumenty na regionální a místní úrovni.....	17
3. Hodnocení vztahů vzdělávání a trhu práce.....	19
3.1 Odvětvová struktura hospodářství zájmových krajů	19
3.2 Střední a vysoké školství v zájmových krajích	22
3.3 Trh práce ve vztahu k nabídce vzdělávacích oborů.....	26
4. Nástroje na podporu řešení problémů vztahů trhu práce a vzdělávání.....	33
4.1 Nástroje na nadnárodní úrovni	34
4.2 Nástroje na národní, regionální a místní úrovni	40
5. Přeshraniční mobilita a setrvání v regionu – pohled studentů vysokých škol.....	45
5.1 Pohled studentů Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně.....	45
5.2 Pohled studentů vybraných univerzit Trenčianskeho a Žilinského kraje.....	54
6. Návrh akčního plánu přeshraniční mobility studentů a jejich udržení v regionu	62

Úvod

Současný svět globalizace je charakteristický ostrým bojem lokalit a regionů o investice, lidský kapitál, turisty či obyvatele. Dílčí složkou tohoto konkurenčního boje jsou rovněž mladí lidé respektive studenti. Jedna z vlajkových iniciativ Evropské unie vztahující se ke *Strategii EU 2020*, iniciativa *Youth on the Move*¹, hovoří o mladých lidech jako o zásadní ingredienci naplnění ambiciózního cíle této strategie – dosažení chytrého, inkluzivního a udržitelného růstu. Mladí lidé jsou vnímáni jako budoucnost Evropy, současně jsou však zdůrazněny výzvy, před kterými mladí lidé v prostředí hospodářské krize stojí.

Hlavním problémem, který se prolíná jako červená nit iniciativou *Youth on the Move*, je neakceptovatelně vysoká míra nezaměstnanosti mladých lidí v Evropě, a to včetně absolventů škol. Iniciativa však zároveň poukazuje na existenci nesouladu nabídky a poptávky trhu práce, když explicitně je uváděna oblast IT technologií. Iniciativa dále hovoří o předpokladu rostoucích nároků na vzdělanost pracovní síly na trhu práce do budoucna, na které bude nutné reagovat.

V návaznosti na uvedené skutečnosti iniciativa *Youth on the Move* zdůrazňuje hlavní směry řešení relací týkajících se vztahů studentů respektive mladých lidí na jedné straně a trhu práce na straně druhé:

- zvyšovat kvalitu a otevřenost vyššího vzdělávání včetně mobility studentů (např. studijní pobyty v zahraničí, pracovní zkušenosti v zahraničí),
- klást důraz na celoživotní vzdělávání a rozvoj kompetencí v souladu s potřebami trhu práce, a to včetně zvyšování přitažlivosti odborného vzdělávání a stáží,
- podporovat přechod studentů ze školského prostředí do zaměstnání, tj. získání prvních pracovních zkušeností a návyků.

V kontextu výše uvedených záměrů iniciativy *Youth on the Move* lze vnímat zaměření této studie na otázku přeshraniční mobility studentů jako nástroje pro jejich udržení v regionu jako vysoce aktuální a závažné. Zdůrazněme přitom, že udržení studentů v regionu je často vnímáno jako jedna z příležitostí rozvoje území, přičemž pracovní příležitosti jsou chápány jako jedna z podmínek pro její naplnění.² Obecně je pak otázka odchodu mladých, a tradičně i více kvalifikovaných, osob spojena s reakcí na zhoršující se kvalitu života (např. nedostatek pracovních příležitostí, mizející služby

¹ EUROPEAN COMMISSION. *Youth on the Move*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010, 24 s.

² Tento vztah je zmiňován například ve SWOT analýze tematického okruhu *Sociodemografické podmínky* v rámci aktualizace Územně analytických podkladů Olomouckého kraje z roku 2011 - DOBRÁ, L. a kol. *Územně analytické podklady Olomouckého kraje. Aktualizace č. 2*. Olomouc: Krajský úřad Olomouckého kraje, 2011, 38 s.

a společenský život, nedostatečné pokrytí veřejnou dopravou).³ Ta má ovšem svou nedílnou vnitroprostorovou dimenzi, kdy některé části regionu jsou postiženy více než druhé. Schopnost udržet studenty v regionu tak může být i prevencí před depopulací periferních oblastí regionu. Konečně poukažme na skutečnost, že v případě České republiky je charakteristická relativně nízká intenzita pracovní migrace, kdy vedle ekonomických faktorů mají svůj vliv rovněž faktory socio-kulturní.⁴ A právě výše uvedené problémy se na příkladu modelového území Zlínského kraje na jedné straně a Trenčianského a Žilinského kraje na straně druhé snaží uchopit tato studie.

---

³ OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P., FEŘTROVÁ, M. Změny sociálního prostředí a kvality života v depopulačních regionech České republiky. *Sociologický časopis*, 2011, 47(4), s. 777-803.

⁴ LUX, M., SUNEGA, P. Vliv podmínek bydlení na zamýšlenou migraci české populace za prací. *Sociologický časopis*, 2007, 43(2), s. 305-332.

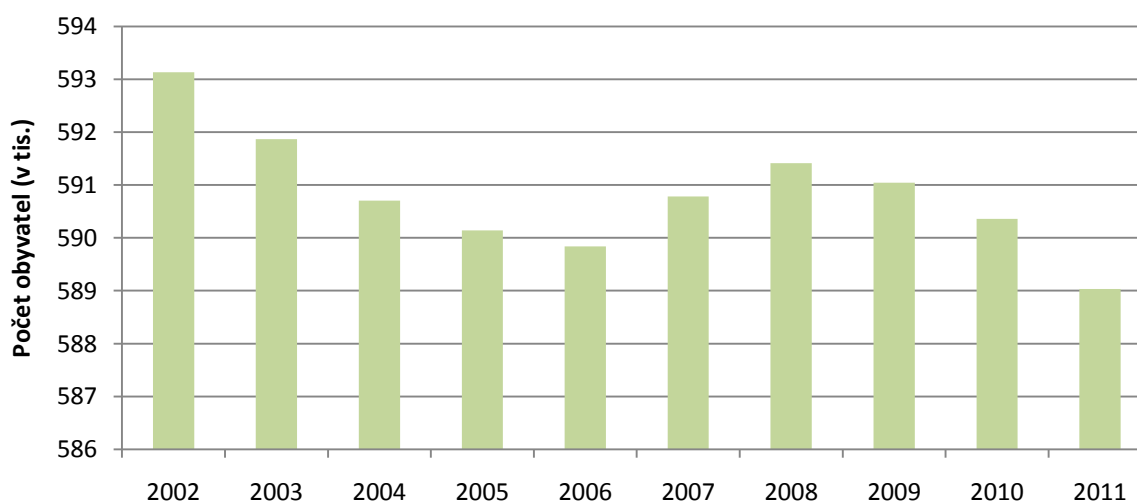
1. Udržení studentů v regionu ve vztahu k trhu práce

První kapitola studie vychází z jednoho z často deklarovaných cílů rozvoje regionů – udržení studentů a mladých lidí. Cílem kapitoly je zhodnotit, jak se daří tento cíl naplňovat v zájmových regionech studie a to prostřednictvím hodnocení migračních tendencí zejména mladých osob. Současně je v rámci kapitoly ověřován předpoklad, že jedním z významných důvodů migrace je nedostatek pracovních míst. Hodnoceny jsou tak vazby mezi migrací na jedné straně a mírou nezaměstnanosti na straně druhé.

1.1 Zlínský kraj

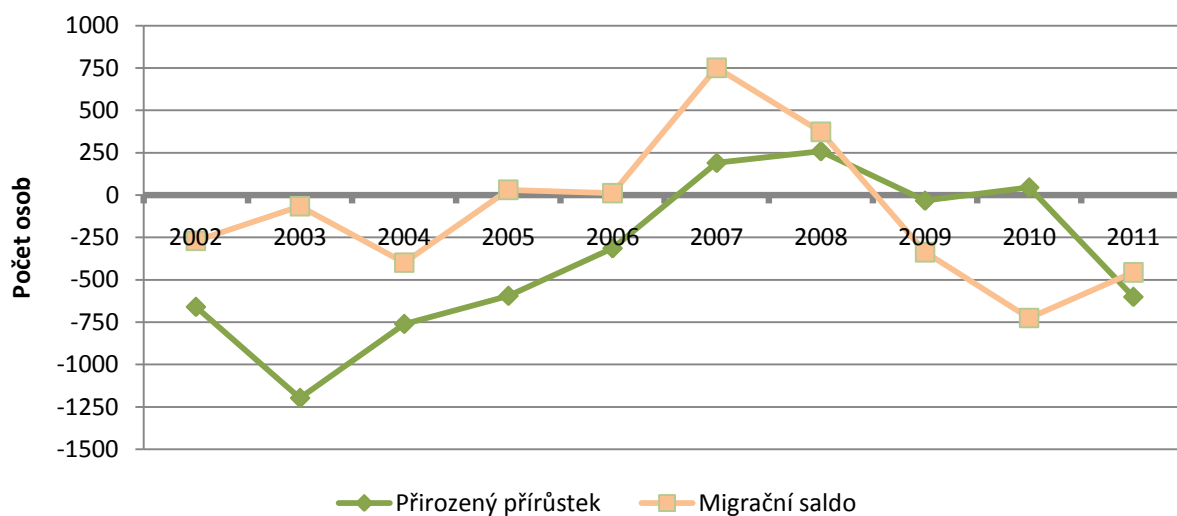
Ve Zlínském kraji žilo na konci roku 2011 celkem 589 030 obyvatel. Obrázek 1-1 znázorňuje vývoj počtu obyvatel Zlínského kraje za období let 2002-2011. Z obrázku je patrný oscilující vývoj s klesající tendencí, což evokuje úvahy o významu migračních procesů pro vysvětlení tohoto vývoje. Obrázek 1-2 poskytuje odpověď na uvedenou úvahu. Migrační saldo Zlínského kraje bylo kladné v období let 2006-2008, nicméně záporné v období let 2009-2011. Hrozby spojené s odchodem obyvatel se na pozadí těchto hodnot jeví jako nejednoznačné, spíše s tendencí ztráty obyvatelstva. Otázkou však zůstává, zda uvedené tvrzení zůstane v platnosti i při rozkladu hodnot na dílčí složky vzhledem k věku migrantů.

Obrázek 1-1: Vývoj počtu obyvatel Zlínského kraje, 2002-2011

Zdroj: Český statistický úřad – Demografická ročenka Zlínského kraje

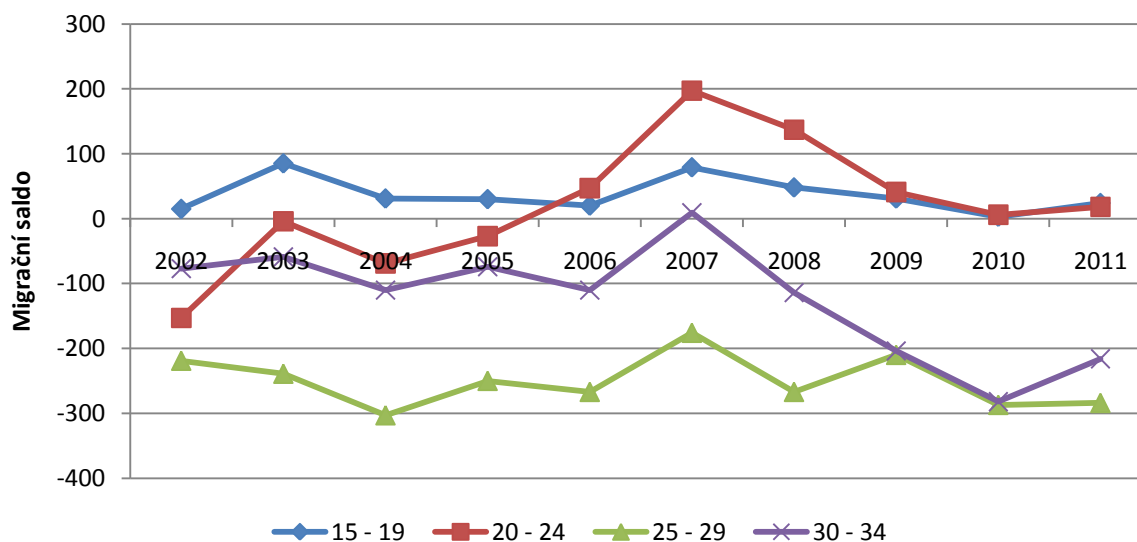
Obrázek 1-2: Vývoj hodnot přirozeného přírůstku a migračního salda Zlínského kraje, 2002-2011

Zdroj: Český statistický úřad – Demografická ročenka Zlínského kraje

Obrázek 1-3 znázorňuje vývoj hodnot migračního salda Zlínského kraje pro vybrané věkové skupiny. V tomto ohledu se ukazuje, že odchod mladých lidí ve věkové kategorii 25-29 let je jedním z problémů Zlínského kraje. Za celé sledované období 2002-2011 činil úbytek obyvatel v této věkové skupině v důsledku migrace více než 2,5 tisíce osob. V tomto kontextu lze vnímat relevantnost úvah o hledání nástrojů k udržení mladých lidí v regionu.

Obrázek 1-3: Vývoj hodnot migračního salda Zlínského kraje pro vybrané věkové skupiny, 2002-2011

Zdroj: Český statistický úřad – Demografická ročenka Zlínského kraje

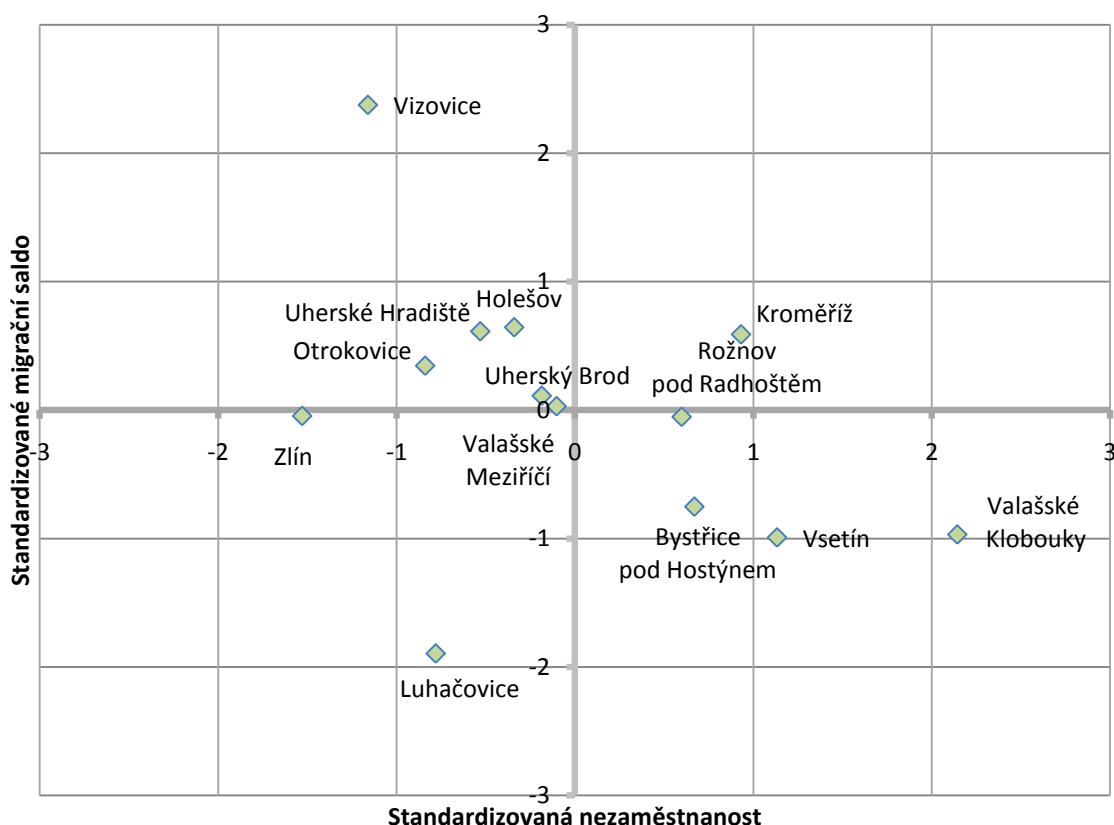
Za pozornost stojí ta skutečnost, že nejvyšší podíl migrací na území Zlínského kraje byl v roce 2011 realizován uvnitř okresů (43 %), následován emigrací ze Zlínského kraje (25 %), imigrací do Zlínského kraje (22 %) a migrací mezi okresy Zlínského kraje (10 %). Tyto hodnoty naznačují tendenci preferovat spíše migraci na krátkou vzdálenost mezi obyvateli Zlínského kraje.

Obrátme nyní pozornost k otázkám vztahů migrace na jedné straně a míry nezaměstnanosti na straně druhé. Obrázek 1-4 ukazuje některé souvislosti, když umožňuje rozlišit čtyři typy správních obvodů obcí s rozšířenou působností na území Zlína:

1. První typ správních obvodů obcí s rozšířenou působností zahrnuje území s relativně nižší nezaměstnaností a současně s relativně vyšší hodnotou migračního salda přepočteného na 1 000 obyvatel. Do této kategorie spadají zejména správní obvody obcí s rozšířenou působností Holešov, Otrokovice, Vizovice a Uherské Hradiště.
2. Druhý typ správních obvodů obcí s rozšířenou působností zahrnuje území s relativně nižší nezaměstnaností a současně relativně nižší hodnotou migračního salda přepočteného na 1 000 obyvatel. Do této kategorie spadá zejména správní obvod obce s rozšířenou působností Luhačovice.
3. Třetí typ správních obvodů obcí s rozšířenou působností zahrnuje území s relativně vyšší nezaměstnaností a současně s relativně vyšší hodnotou migračního salda přepočteného na 1 000 obyvatel. Do této kategorie spadá zejména správní obvod obce s rozšířenou působností Kroměříž.
4. Čtvrtý typ správních obvodů obcí s rozšířenou působností zahrnuje území s relativně vyšší nezaměstnaností a relativně nižší hodnotou migračního salda přepočteného na 1 000 obyvatel. Do této kategorie spadají zejména správní obvody obcí s rozšířenou působností Vsetín, Valašské Klobouky a Bystřice pod Hostýnem.

Celkově tak lze pozorovat poměrně komplexní vzor vztahů míry nezaměstnanosti a hodnoty migračního salda, přičemž se zdá být opodstatněna úvaha o vyšší tendenci ke ztrátě obyvatelstva migrací v těch územích, které jsou charakteristické vyšší mírou nezaměstnanosti. Zvláštní poznámku si zaslouží postavení správního obvodu obce s rozšířenou působností Kroměříž jako území s relativně vyšší nezaměstnaností a současně s relativně vysokou hodnotou migračního salda. Jeden z faktorů, který v tomto případě vstupuje do hry, je mobilita za prací mimo region. Ta byla při Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001 pro obyvatele okresu Kroměříž výrazně vyšší (16 % z celkového počtu zaměstnaných vyjízdělo za prací mimo okres Kroměříž), než v případě okresů Vsetín a Zlín (7 až 8 %). Možnost cestovat za prací a současně bydlet v rezidenčně atraktivním prostředí tak může být jedním z determinantů vysoké hodnoty migračního salda správního obvodu obce s rozšířenou působností Kroměříž.

Obrázek 1-4: Vztah nezaměstnanosti a migračního salda na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností Zlínského kraje; agregované údaje pro období 2007-2011

Zdroj: Český statistický úřad pro údaje o migračním saldu; Ministerstvo práce a sociálních věcí pro údaje o nezaměstnanosti

1.2 Trenčiansky a Žilinský kraj

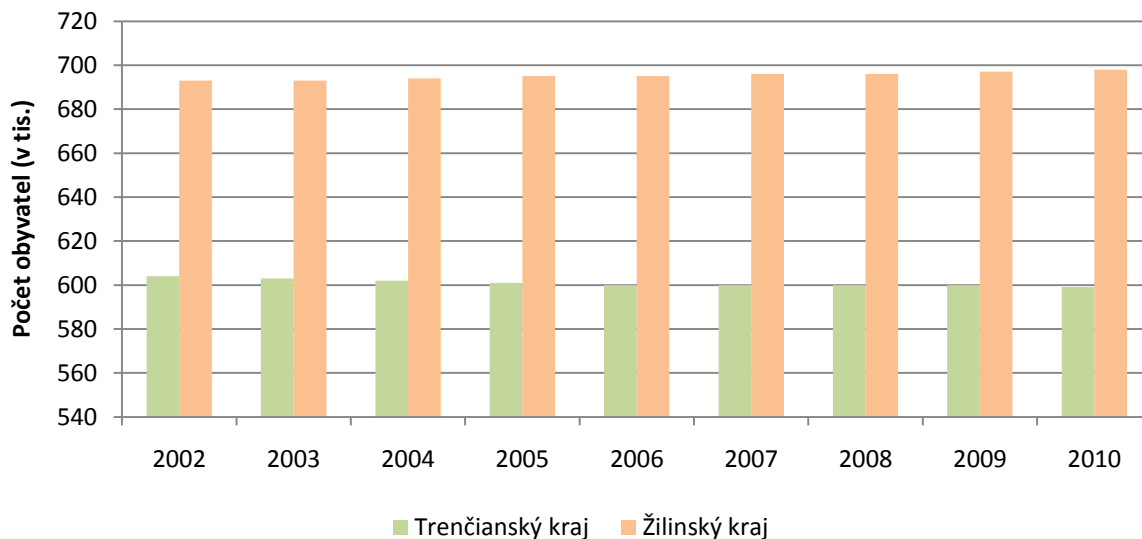
V Trenčianskom kraji žilo v roce 2011 celkem 594 320 obyvatel, v Žilinském kraji pak 688 984 obyvatel. Obrázek 1-5 znázorňuje vývoj počtu obyvatel obou krajů za období let 2002-2010. Z obrázku je patrný mírně klesající vývoj počtu obyvatel v případě Trenčianského kraje a naopak mírně rostoucí trend v případě Žilinskeho kraje. Obrázky 1-6 a 1-7 doplňují tuto informaci o hodnocení vývoje přirozeného přírůstku a migračního salda obou krajů. V tomto ohledu se ukazují následující poznatky:

- Hlavním faktorem diferenciacie mezi oběma kraji je přirozený přírůstek. V případě Trenčianského kraje byla po většinu sledovaného období 2002-2011 hodnota přirozeného přírůstku záporná, zatímco Žilinský kraj má v celém období kladnou hodnotu přirozeného přírůstku.
- Faktor migrace vykazuje ve sledovaném období výkyvy u obou krajů. Celkově však Trenčianský i Žilinský kraj zaznamenaly migrační ztráty v období let 2002-2011. Za pozornost stojí zvýšení

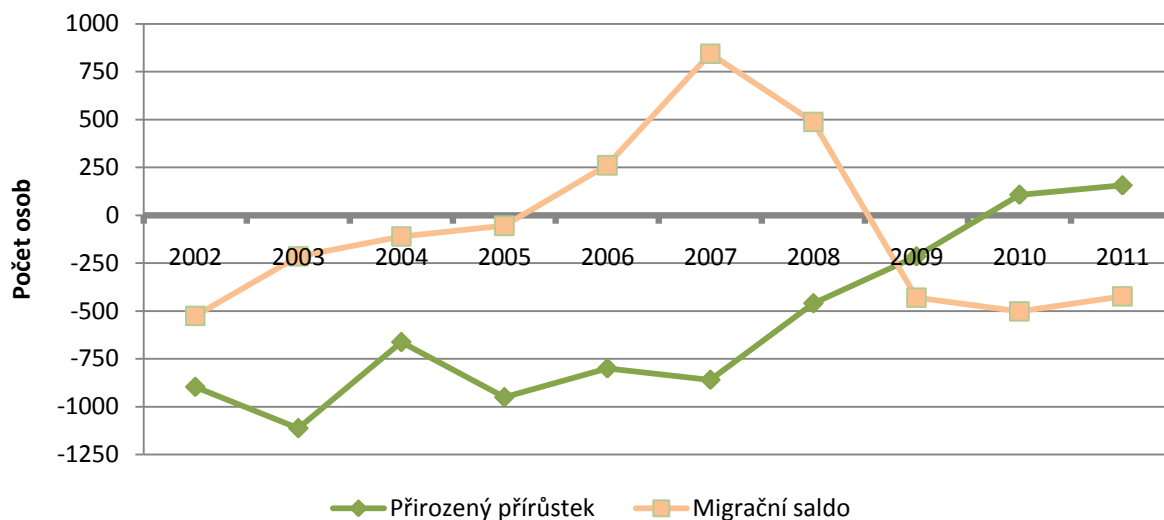
hodnoty migračního salda v období po vstupu do Evropské unie, což je jev možný zaznamenání i v případě Zlínského kraje (srovnej s obrázkem 1-2).

Obrázek 1-5: Vývoj počtu obyvatel Trenčianského a Žilinského kraje, 2002-2010

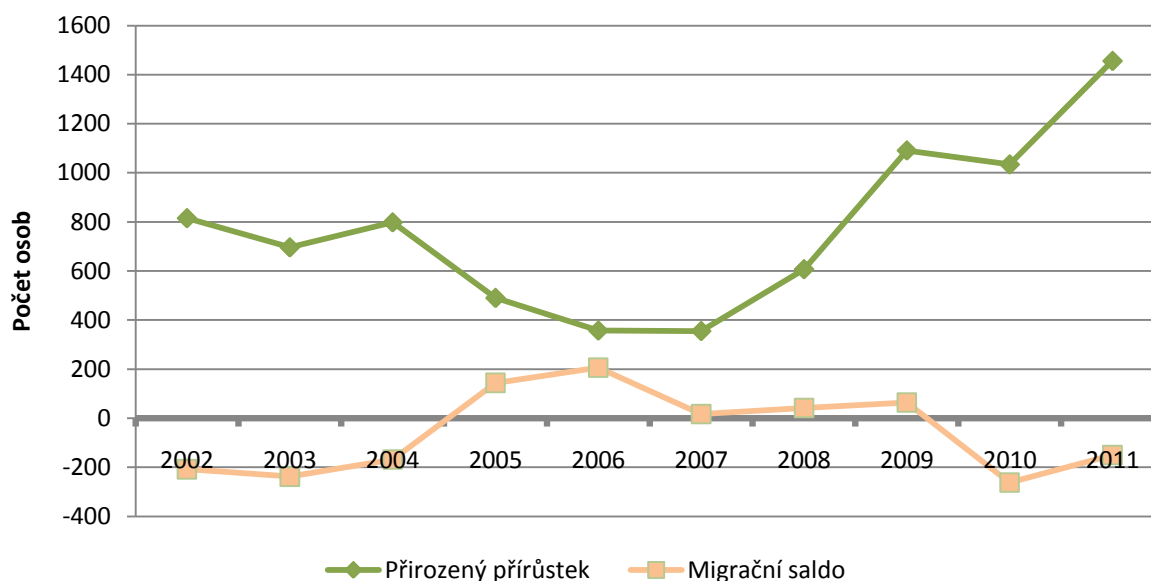
Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky – pramenné dielo demografickej štatistiky

Obrázek 1-6: Vývoj hodnot přirozeného přírůstku a migračního salda Trenčianského kraje, 2002-2011

Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky – pramenné dielo demografickej štatistiky

Obrázek 1-7: Vývoj hodnot přirozeného přírůstku a migračního salda Žilinského kraje, 2002-2011

Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky – pramenné dielo demografickej štatistiky

Obrátme nyní pozornost k migraci osob vybraných věkových skupin. Je možné pozorovat i v případě Trenčianského a Žilinského kraje významnou ztrátu obyvatel relativně mladších věkových skupin tak, jak tomu je v případě kraje Zlínského? Obrázky 1-8 a 1-9 poskytují odpověď na tuto otázku, když naznačují podobně jako v případě Zlínského kraje ztrátu obyvatelstva obou krajů migrací zejména ve věkových skupinách 25-29 a 30-34 let. Za sledované období let 2002 – 2011 činil úbytek počtu obyvatel Trenčianského kraje ve věkové skupině 25-29 let téměř 1 700 osob, a Žilinského kraje více než 1 300 osob. Odchod mladých osob je tedy problémem nejen Zlínského, ale rovněž Trenčianského a Žilinského kraje.

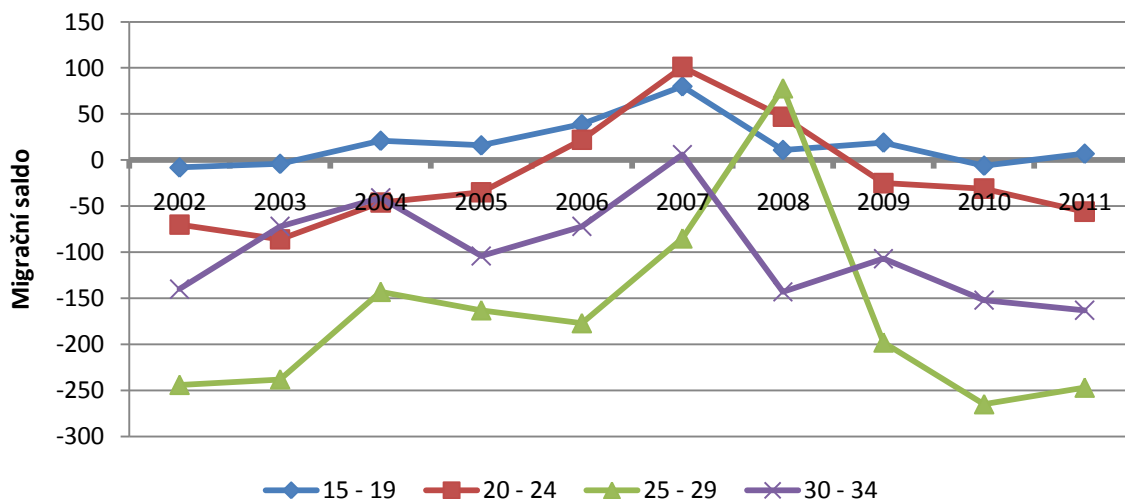
Na rozdíl od České republiky umožňují slovenské statistiky rovněž hodnocení migračních tendencí jednak k dosaženému vzdělání⁵ a jednak k důvodům migrace. V tomto ohledu se ukazují následující skutečnosti:

- Trenčianský i Žilinský kraj ztrácí migrací zejména obyvatelstvo s vysokoškolským vzděláním. Migrace se tak negativně projevuje v oblasti lidského kapitálu. Kladné hodnoty migračního salda jsou v případě obou krajů spojeny s příchodem osob s nižším dosaženým vzděláním.
- Trenčianský i Žilinský kraj ztrácí obyvatelstvo z důvodu pracovní migrace. V případě Trenčianského kraje odešlo z jeho území téměř 1 000 osob buď z důvodu změny zaměstnání, nebo z důvodu motivovaného snahou přiblížit se místu zaměstnání. Žilinský kraj takto přišel

⁵ V případě České republiky byl tento údaj sledován do roku 2004. Za období 2002-2004 ztratil podle údajů Českého statistického úřadu Zlínský kraj migrací 861 osob s vysokoškolským vzděláním.

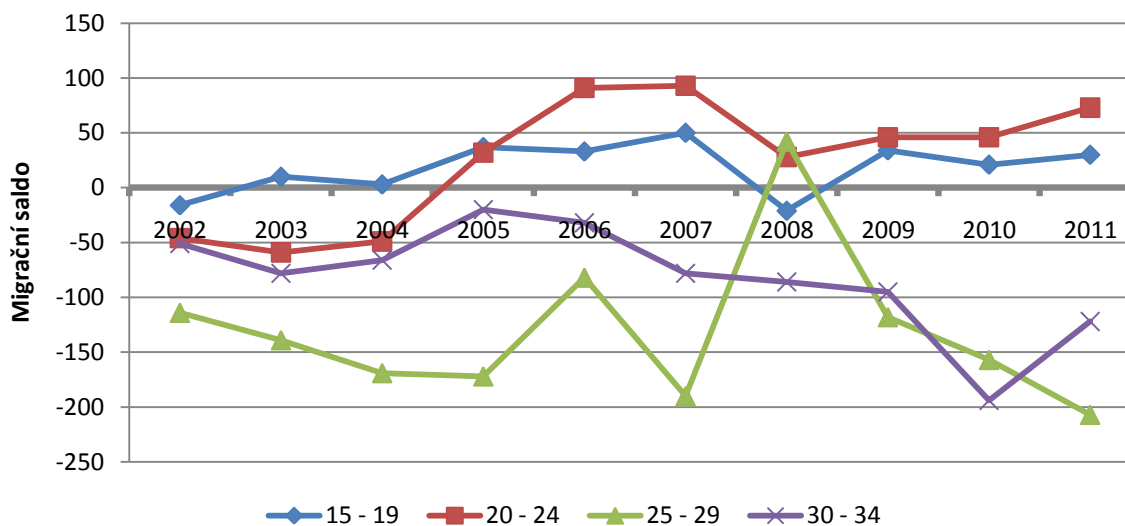
o necelých 700 osob. Pracovní důvody však obecně nejsou nejčastějším motivem migrace, když na ně připadá cca 10 procentní podíl z celkového počtu migrantů na území zájmových krajů.

Obrázek I-8: Vývoj hodnot migračního salda Trenčianskeho kraje pro vybrané věkové skupiny, 2002-2011

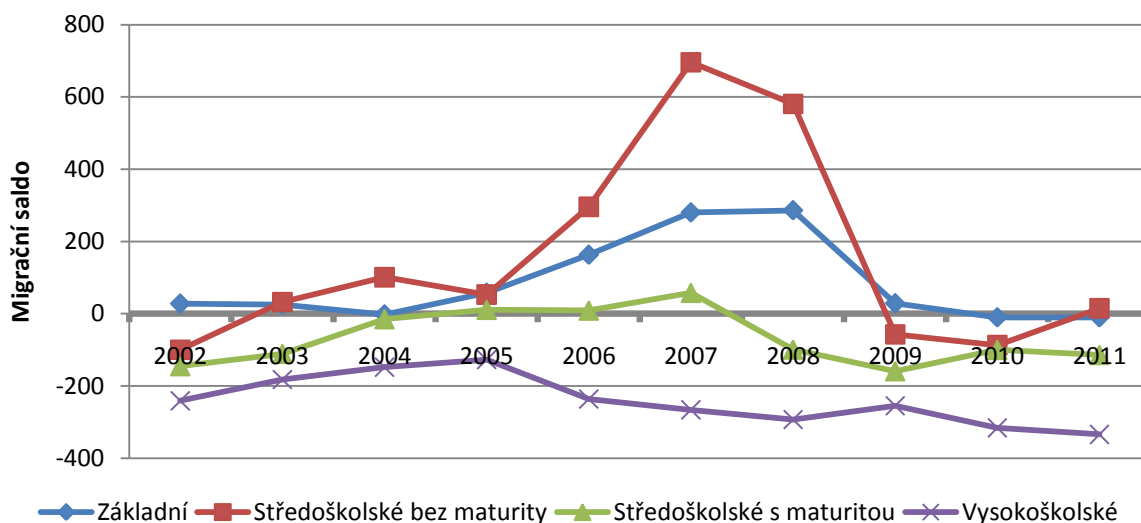
Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky – pramenné dielo demografickej štatistiky

Obrázek I-9: Vývoj hodnot migračního salda Žilinskeho kraje pro vybrané věkové skupiny, 2002-2011

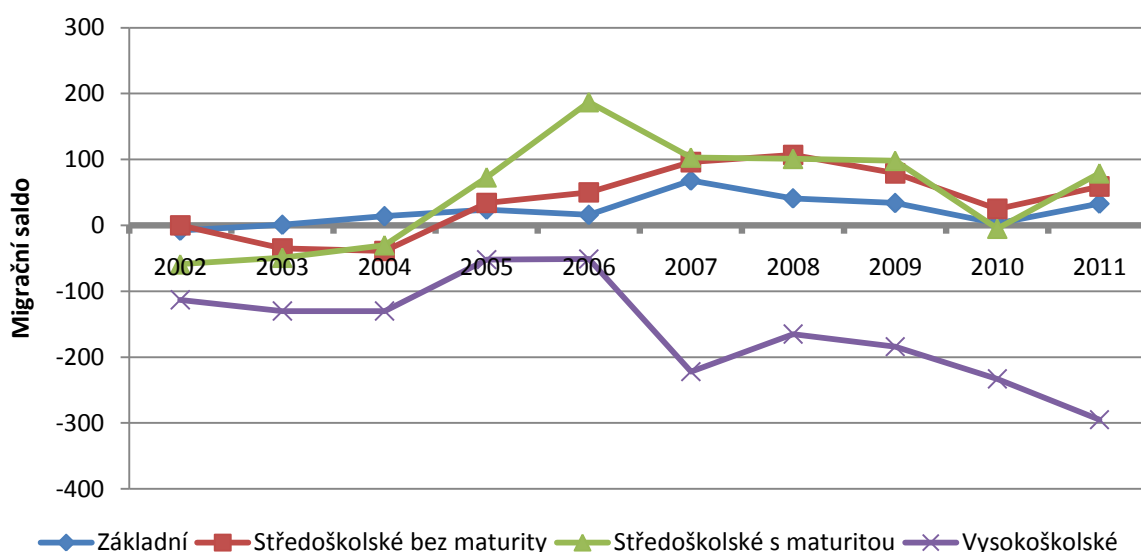
Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky – pramenné dielo demografickej štatistiky

Obrázek 1-10: Vývoj hodnot migračního salda Trenčianskeho kraje vzhledem k dosaženému vzdělání migrantů, 2002-2011

Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky – pramenné dielo demografickej štatistiky

Obrázek 1-11: Vývoj hodnot migračního salda Žilinskeho kraje vzhledem k dosaženému vzdělání migrantů, 2002-2011

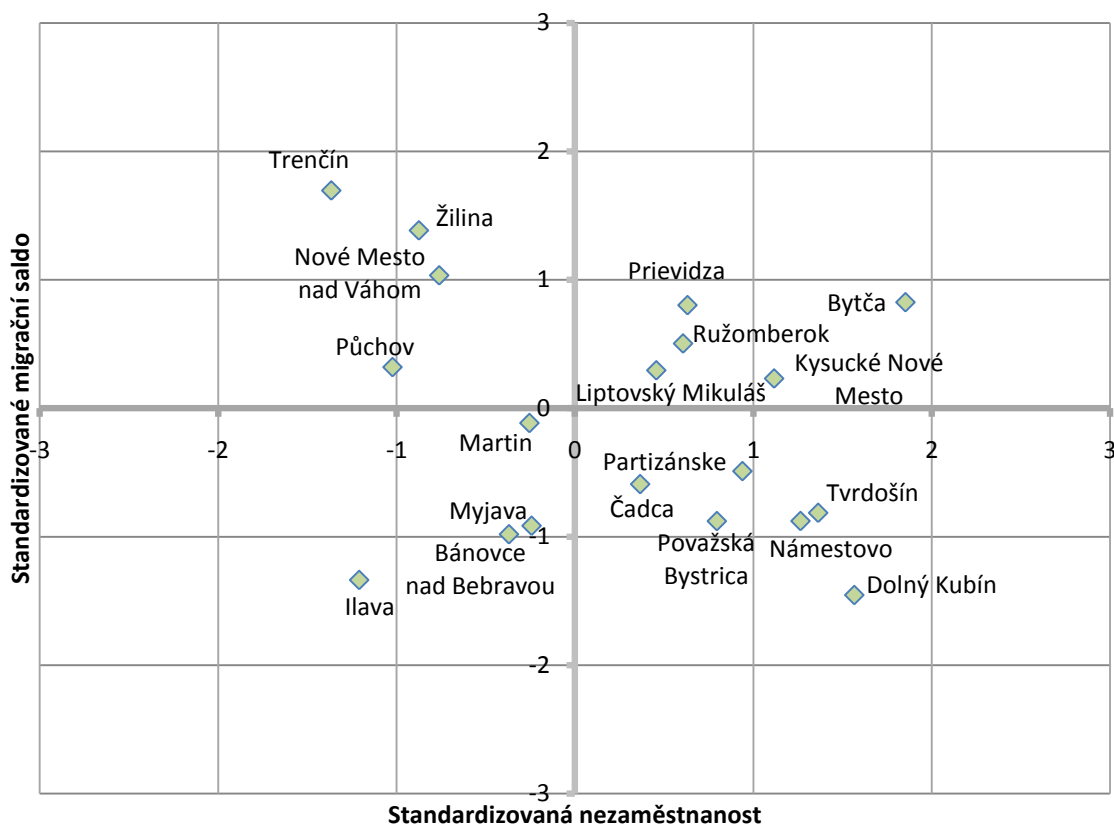

Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky – pramenné dielo demografickej štatistiky

Konečně posledním předmětem našeho zájmu je hodnocení vztahu migrace na jedné straně a nezaměstnanosti na straně druhé. Obrázek 1-12 ukazuje na stejnou nejednoznačnost závěrů, jako tomu bylo v případě Zlínského kraje (viz obrázek 1-4). Takto i v případě slovenských krajů existují čtyři různé skupiny území vzhledem k odlišnostem ukazatelů migračního salda a nezaměstnanosti.

Přes tuto skutečnost však přece jen spíše převládá očekávaný vztah vyšší nezaměstnanosti jako faktoru migrace osob pryč z území.

Obrázek 1-12: Vztah nezaměstnanosti a migračního salda na úrovni okresů Trenčianskeho a Žilinskeho kraje; agregované údaje pro období 2007-2011

Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky – pramenné dielo demografickej štatistiky pro údaje o migračním saldu; Štatistický úrad Slovenskej republiky pro údaje o nezaměstnanosti

2. Vztahy vzdělávání a trhu práce v koncepčních dokumentech

Kapitola 1 ukázala na relevantnost tématu odchodu studentů respektive mladých osob ze Zlínského, Trenčianského i Žilinského kraje. V případě obou slovenských krajů byl rovněž identifikován vliv pracovních motivů a vyššího dosaženého vzdělání pro explanaci záporné hodnoty migračního salda. Pro Zlínský kraj nejsou bohužel data o motivech migrace k dispozici, nicméně obdobná charakteristika věkové struktury migrantů všech tří zájmových krajů a poznatky z let 2002-2004 utváří indicie o významu pracovně podmíněné migrace i pro Zlínský kraj. Ačkoliv hodnocení vztahů mezi migrací a nezaměstnaností pro dílčí územní jednotky není jednoznačné, lze i zde identifikovat jistou tendenci existence nepřímého vztahu, kdy vyšší nezaměstnanost vede ke ztrátám obyvatelstva migrací. Z teoretického hlediska jsou uvedené poznatky spojeny s úvahami o selektivním charakteru migrace z nejadrových regionů, ze kterých odchází mladí a kvalifikovaní lidé s negativními dopady na rozvojové směřování takto postižených regionů.

Na základě výše uvedeného shrnutí poznatků kapitoly 1 se opodstatněnou stávají následující úvahy. Tři zájmové kraje této studie ztrácí obyvatelstvo mladších věkových skupin migrací. Jednou z příčin tohoto stavu se jeví pracovní motivy migrace. Logicky se proto nabízí úvahy o hledání cest pro zlepšení situace na trhu práce zájmových krajů jako prevence odchodu mladých a vzdělaných osob. Jednou z možností je v tomto směru rovněž využití výhod přeshraniční spolupráce Zlínského, Trenčianského a Žilinského kraje, např. v rámci mobility studentů. Tato studie se primárně zaměřuje na posouzení relevantnosti takové možnosti, přičemž našim prvním krokem je hodnocení relací problematik vzdělávání a trhu práce v koncepčních dokumentech České a Slovenské republiky a to jak na národní úrovni, tak na úrovni regionální a místní.

2.1 Koncepční dokumenty na národní úrovni

V České i Slovenské republice existuje řada relevantních koncepčních dokumentů na národní úrovni, které ve svém obsahu rozvádí relace mezi vzděláváním a trhem práce. Je hodné poznamenání, že vzdělanosti a znalostem je přikládán rostoucí význam jako faktorů ekonomického a společenského úspěchu⁶. Takto například Bílá kniha terciárního vzdělávání České republiky explicitně uvádí, že bez zdravé vzdělanostní soustavy bude Česká republika pouze levnou montovnou.⁷ Uvedené skutečnosti

⁶ MPO ČR. *Zpět na vrchol. Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti České republiky pro období 2012 až 2020*. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2011, 52 s.

MŠMT ČR. *Strategie celoživotního učení*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2007, 89 s.

MŠMT ČR. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Bílá kniha*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2001, 98 s.

⁷ MATĚJŮ, P. a kol. *Bílá kniha terciárního vzdělávání*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009, 76 s.

plně opodstatňují úvahy o potřebě udržení vzdělaných, mladých lidí pro zajištění rozvoje regionu. Naplnění takové strategie je ovšem komplikováno měnící se podobou trhu práce v prostředí globalizace, kdy mizí stabilita zaměstnání a současně se zvyšují požadavky na flexibilitu pracovníka. Hledání inovativních cest a nástrojů pro udržení vzdělaných, mladých lidí v regionu je proto nezbytné. Jedním z takových nástrojů může být i přeshraniční spolupráce.

Jakým způsobem jsou tedy vztahy mezi vzděláváním a trhem práce upraveny v národních koncepčních dokumentech České a Slovenské republiky? A jaké postavení má problematika přeshraniční spolupráce v tomto směru? Primárně zaměříme naši pozornost na jeden z hlavních rozvojových dokumentů obou zemí s úzkým vztahem ke klíčové rozvojové strategii Evropské unie Evropa 2020 – na národní programy reforem.

Národní program reforem České republiky 2012⁸ zmiňuje ve svém textu jako jeden z rozvojových problémů země nezaměstnanost mladých osob, přičemž snižování této nezaměstnanosti je chápáno jako jeden z hlavních národních cílů⁹. Problematice zaměstnávání mladých osob je proto věnována značná pozornost i v oblasti navrhovaných opatření. Ty jsou ve své podstatě založeny na aktivitách v následujících oblastech:

- posilování spolupráce škol a zaměstnavatelů s cílem zvyšování kvality vzdělávání se zohledněním potřeb trhu práce (např. spolupráce v rámci paktů zaměstnanosti),
- využití inovativních nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti, kdy některé nástroje jsou speciálně cíleny na podporu zaměstnávání mladých osob.

Za pozornost stojí ta skutečnost, že Národní program reforem České republiky 2012 deklaruje potřebu předcházet riziku, že některé významné hospodářské sektory zůstanou bez kvalifikované pracovní síly. Mezi možnými opatřeními v tomto ohledu zmiňuje rovněž krátkodobé a cílené pracovní migrace.

Národní program reforem Slovenské republiky pro období 2011 - 2014¹⁰ rovněž řadí vzdělávání a trh práce mezi klíčové tematické oblasti rozvoje země. V rámci vazeb mezi oběma tématy je kladen důraz na užší propojení vzdělávacího systému a praxe, kdy mezi explicitně deklarovaná opatření se řadí rovněž praxe přímo v podnicích.

⁸ ÚŘAD VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY. *Investice pro evropskou konkurenceschopnost: příspěvek České republiky ke Strategii Evropa 2020*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2012, 96 s.

⁹ O problému rostoucí nezaměstnanosti absolventů v návaznosti na dopady hospodářského krize rovněž hovoří další dokumenty, například:

- MŠMT ČR. *Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na období 2011-2015*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2010, 29 s.

- MŠMT ČR. *Strategický rámec vysokoškolské politiky. Pracovní verze určená pro diskusi*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2011, 70 s.

¹⁰ ÚŘAD VLÁDY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Národný program reforiem Slovenskej republiky 2011-2014*. Bratislava: Úřad vlády Slovenskej republiky, 2011, 48 s.

Celkově lze konstatovat, že národní programy reforem České i Slovenské republiky zdůrazňují potřebu zvyšování souladu mezi požadavky vzdělávání a trhu práce. Přeshraniční vazby, včetně mobility studentů, mohou v tomto ohledu plnit roli jednoho z nástrojů. Tyto úvahy zmiňují, případně rozvádí, rovněž další národní koncepční dokumenty České a Slovenské republiky¹¹:

- Národní program rozvoje vzdělávání v České republice¹² z roku 2001 uvádí potřebu chápat vzdělávání jako komplex, který dovoluje přechody mezi vzděláváním a zaměstnáním v průběhu ekonomicky aktivního života člověka. Vzdělávání je tedy jen jeden prvek širšího systému, do něhož musí být vhodně začleněn. Vedle toho Národní program rozvoje vzdělávání v České republice explicitně tvrdí, že v podmínkách globální ekonomiky logicky rostou nároky na přeshraniční propojení, a to včetně tematických oblastí vzdělávání (např. uznávání kvalifikací) a trhu práce. Mobilita studentů je zmiňována jako jeden z nástrojů tohoto typu.
- Bílá kniha terciárního vzdělávání České republiky¹³ z roku 2009 hovoří o omezené schopnosti českých vysokých škol spolupracovat s aplikační sférou a současně o nedostatečné internacionalizaci vysokoškolského studia, včetně stáží v zahraničí.
- Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky z roku 2011¹⁴ dále akcentuje význam vztahů vzdělávání a trhu práce. V kontextu posunu cílů českého vzdělávacího systému od kvantitativního rozvoje ke kvalitativnímu je nutné vnímat cíl, aby postupně docházelo k útlumu těch oborů, u nichž absolventi vykazují nadprůměrnou nezaměstnanost. Současně nové obory mají být otvírány pouze v návaznosti na potřeby trhu práce. Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky dále deklaruje podporu spolupráci vzdělávacích institucí a zaměstnavatelů a to například v rámci cíle zkvalitnit praktickou přípravu v reálném pracovním prostředí (např. stáže ve firmách). Oborově je akcentována potřeba podporovat technické a přírodovědné studijní obory.
- V podobném duchu jako Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky je koncipován rovněž obdobný dokument vztahující se k oblasti vysokých škol.¹⁵ Dokument mimo jiné požaduje, aby byla zvýšena odpovědnost vysokých škol za uplatnění absolventů. Současně dokument deklaruje podporu programů zaměřených na mobilitu, tedy

¹¹ K dalším, v textu nezmiňovaným dokumentům, patří i MŠMT ČR. *Strategie celoživotního učení*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2007, 89 s.

¹² MŠMT ČR. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Bílá kniha*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2001, 98 s.

¹³ MATĚJŮ, P. a kol. *Bílá kniha terciárního vzdělávání*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009, 76 s.

¹⁴ MŠMT ČR. *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky (2011-2015)*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2011, 98 s.

¹⁵ MŠMT ČR. *Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na období 2011-2015*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2010, 29 s.

rovněž podporu přeshraniční spolupráci. O potřebě zvyšovat soulad mezi strukturou pracovních míst a přípravou kvalifikovaných pracovníků hovoří také korespondující koncepční dokument na slovenské straně, přičemž mezi jeho záměry patří také zvyšování rozsahu realizovaných odborných praxí.¹⁶

- O potřebě posilovat dosud slabou úroveň spolupráce vzdělávací a aplikační sféry hovoří nejen koncepční dokumenty veřejného sektoru, ale rovněž dokumenty zpracované firemním sektorem.¹⁷ K příkladům tohoto druhu patří materiál s názvem *Strategické potřeby průmyslu v letech 2008-2011*, který hovoří o hrozbě nedostatku technických profesí do budoucna a doporučuje mimo jiné kroky na podporu spolupráce zaměstnavatelů a škol v oblasti výkonu praxe studentů v rámci výuky.

2.2 Koncepční dokumenty na regionální a místní úrovni

Kapitola 2.1 poukázala na význam problematiky vztahů vzdělávání a trhu práce v národních koncepčních dokumentech České a Slovenské republiky. Obecně akcentovanou je v tomto ohledu potřeba hledání souladu mezi nabídkou a poptávkou na trhu práce, přičemž významným aspektem celé problematiky je rovněž mobilita studentů na bázi internacionalizace. Otázkou zůstává, zda stejné poznatky přináší analýza koncepčních dokumentů na regionální a místní úrovni.

Strategie rozvoje Zlínského kraje 2009-2020¹⁸ v rámci jednoho ze svých tematických okruhů s názvem *Úspěšná společnost* deklaruje mezi úkoly:

- zajištění vyššího stupně spolupráce firemního a vzdělávacího sektoru v souladu s myšlenkou posilování souladu nabídky a poptávky na trhu práce,
- optimalizaci a zkvalitňování základního a středního školství, a to s důrazem na technické obory a řemesla.

Pro dosažení výše uvedených úkolů Strategie rozvoje Zlínského kraje 2009-2020 explicitně zmiňuje mezi nástroji podporu jednak mobility studentů a pracovníků škol (např. stáže) a jednak zahraniční spolupráci škol. Strategie rozvoje Zlínského kraje 2009-2020 tak plně reflektuje otázky spojené s hrozbami plynoucími ze zvyšující se nezaměstnanosti absolventů škol.

¹⁶ MŠVVŠ SR. *Dlhodobý zámer vo vzdelávacej, výskumnej, vývojovej, umeleckej a ďalšej tvorivej činnosti pre oblasť vysokých škôl do roku 2014*. Bratislava: Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, 2010, 17 s.

¹⁷ Viz rovněž BURDOVÁ, J. a kol. *Uplatnění absolventů škol na trhu práce – 2011*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2012, 99 s.

¹⁸ ZAHRADNÍK, P., JEDLIČKA, J. *Strategie rozvoje Zlínského kraje 2009-2020*. Zlín: Zlínský kraj, 2009, 204 s.

Více méně stejné záměry lze najít i v dokumentu Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Zlínského kraje z roku 2012.¹⁹ Mezi hlavní deklarované cíle dokumentu patří zvyšování šancí absolventů škol uplatnit se na trhu práce. Za tímto účelem by měly být podporovány ty učební obory, které jsou v souladu se situací na trhu práce a naopak utlumovány ty obory, u nichž existují problémy s uplatněním absolventů. Explicitně jsou opětovně uvedeny technické a přírodovědné obory. Konečně mezi nástroje pro dosažení těchto cílů patří spolupráce škol a zaměstnavatelů (např. stáže), přičemž zdůrazněna je mezinárodní dimenze problematiky.

Rozvojová strategie Žilinského kraje rovněž přikládá vzdělávání klíčovou roli v rozvoji regionu, když samotná vize vidí Žilinský kraj jako učící se region reagující na požadavky trhu práce.²⁰ Pro dosažení výše uvedené vize rozvoje strategie navrhuje k realizaci mimo jiné následující opatření:

- podpora specializace škol podle potřeb regionu a pro potřeby trhu práce,
- podpora mobility a stáží studentů i pracovní síly v regionu obecně,
- podpora zaměstnatelnosti mimo jiné mladých lidí na bázi aktivních politik zaměstnanosti.

Konečně také rozvojový koncepční dokument Trenčianskeho kraje²¹ vnímá potřebu orientovat vzdělávání ve vztahu k cíli uplatnění absolventů na trhu práce. Zmiňována jsou přitom opatření vztahovaná k hledání souladu vzdělávání s potřebami regionu včetně požadavků trhu práce či k mobilitě studentů a vyučujících.

Konečně cíle vztahující se k hledání souladu mezi vzděláváním a trhem práce lze identifikovat rovněž na místní úrovni. Takto například nově zpracována Strategie rozvoje statutárního města Zlína do roku 2020 klade na širokou spolupráci aktérů trhu práce značný důraz. Akcentován je vztah k moderním rozvojovým konceptům inteligentní specializace či paktu zaměstnanosti. Hlavní role města je přitom vnímána ve vztahu k propagaci vybraných odvětví již na základních školách. Potřebu specializace škol a souladu nabídky vzdělání a požadavků trhu práce zmiňuje pak rovněž nový strategický rozvojový dokument města Žiliny.²²

¹⁹ ZLÍNSKÝ KRAJ. *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Zlínského kraje 2012*. Zlín: Zlínský kraj, 2012, 77 s.

²⁰ ŽILINSKÝ SAMOSPRÁVNÝ KRAJ. *Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Žilinského samosprávneho kraja pre roky 2007-2013. Rozvojová stratégia*. Žilina: Žilinský samosprávny kraj, 2007, 121 s.

²¹ TRENČIANSKY SAMOSPRÁVNÝ KRAJ. *Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Trenčianskeho samosprávneho kraja*. Trenčín: Trenčiansky samosprávny kraj, 2003, 158 s.

²² MESTO ŽILINA. *Strategický plán rozvoja mesta do roku 2025*. Žilina: Mesto Žilina, 2012, 100 s.

3. Hodnocení vztahů vzdělávání a trhu práce

Kapitola 3 rozvádí úvahy nastíněné v předchozích dvou kapitolách o hodnocení trhu práce na jedné straně a vzdělávacího systému na straně druhé. Doplněna je analýza vztahů vzdělávání a trhu práce, primárně na bázi hodnocení nezaměstnanosti absolventů škol vzhledem ke studovaným oborům.

3.1 Odvětvová struktura hospodářství zájmových krajů

Odvětvová struktura hospodářství představuje dílčí aspekt otázek vztahujících se k udržení studentů a mladých lidí v regionu zájmových krajů, přijmeme-li předpoklad, že podobnost odvětvové struktury jednak zvyšuje potenciál přeshraničních vazeb a jednak rozšiřuje nabídku zaměstnání na prostorově širším trhu. Vedle toho je poznání odvětvové struktury hospodářství významné pro zhodnocení vazeb trhu práce a nabízeného vzdělávání.

Tabulka 3-1 představuje odvětvovou strukturu hospodářství tří zájmových krajů ve vztahu k zaměstnanosti podle sekcí CZ-NACE respektive SK-NACE, a to pro období přelomu let 2011 a 2012. Pro tři zájmové kraje je v tomto ohledu charakteristický:

- relativně vysoký podíl zaměstnanosti ve zpracovatelském průmyslu ve srovnání s referenční hodnotou národních ekonomik,
- relativně nízký podíl zaměstnanosti v progresivních sekcích J, K, L a M ve srovnání s referenční hodnotou národních ekonomik.

Ze dvou výše uvedených poznatků je patrný zásadní význam průmyslových odvětví na hospodářské struktuře zájmových krajů. Za významný aspekt ovlivňující odvětvovou strukturu přitom považujeme spíše nižší postavení Zlínského, Trenčianskeho a Žilinskeho kraje v regionální hierarchii České respektive Slovenské republiky. Z tohoto důvodu nelze vnímat za opodstatněné eventuální snahy založit rozvoj tří zájmových krajů na dynamickém rozkvětu progresivních služeb (postindustriální přeměna), jejichž lokalizační vzor je charakteristický prostorovou koncentrací ve spojení s přítomností aglomeračních výhod. Zároveň je potřebné uvést další dvě myšlenky relevantní pro rozvoj regionů:

- Přeshraniční spolupráce krajů na bázi polycentrického rozvoje může představovat cestu pro vyrovnání nevýhod spojených s postavením v rámci regionální hierarchie.
- Výhody přeshraniční spolupráce krajů mohou být dále akcentovány v souladu s, v současnosti jedním z vůdčích rozvojových konceptů Evropské unie, konceptem inteligentní specializace.

Tabulka 3-1: Podíl sekcí CZ-NACE a SK-NACE na odvětvové struktuře zaměstnanosti Zlínského, Trenčianskeho a Žilinskeho kraje (v %); začátek roku 2012 pro Zlínský kraj, konec roku 2011 pro Trenčianský a Žilinský kraj; referenční hodnoty České a Slovenské republiky

Sekce	Zlínský kraj	ČR	Trenčianský kraj	Žilinský kraj	SR
C-E	35,4	26,6	40,5	30,0	24,5
F	9,0	8,7	3,6	5,0	4,4
G	13,1	12,5	13,6	13,4	13,5
H	5,6	6,6	4,2	6,0	6,7
J	1,2	2,8	0,9	1,5	2,6
K	1,2	2,7	0,8	1,2	2,1
L	0,6	0,9	1,1	1,2	1,2
M	3,4	4,4	2,0	2,1	4,1
O	5,2	6,3	7,3	8,6	10,2
P	6,1	6,5	9,0	11,1	10,1
Q	6,3	6,8	4,7	7,5	6,6
Ostatní	13,0	15,3	12,4	12,3	14,0

Pozn.: sekce C-E - Průmysl; F – Stavebnictví; G - Velkoobchod a maloobchod, opravy motorových vozidel; H - Doprava a skladování; J - Informační a komunikační činnosti; K - Peněžnictví a pojišťovnictví; L - Činnosti v oblasti nemovitostí; M - Profesní, vědecké a technické činnosti; O - Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení; P - Vzdělávání; Q - Zdravotní a sociální péče

Zdroj: Český statistický úřad; Štatistický úrad Slovenskej republiky²³

V kontextu výše uvedených skutečností se druhý krok našeho hodnocení zaměřuje na detailnější analýzu vybraných charakteristik odvětvové struktury zpracovatelského průmyslu tří zájmových krajů. Do hodnocení jsou zahrnuty subjekty s relativně vyšším počtem zaměstnanců tak, jak jsou evidovány ve statistikách Českého a Slovenského statistického úřadu. Pro hodnocení je použit ukazatel lokalizačního kvocientu, který vyjadřuje poměr podílů zaměstnanosti daného odvětví v regionu k zaměstnanosti stejného odvětví v hierarchicky vyšší ekonomice. Tabulka 3-2 představuje výsledky hodnocení:

- Zlínský a Trenčianský kraj vykazují vysokou hodnotu lokalizačního kvocientu v případě odvětví NACE 15, 20 a 22. Tato skutečnost znamená, že ve srovnání s ekonomikou celé České republiky vykazují Zlínský a Trenčianský kraj výrazně vyšší zastoupení uvedených odvětví. Zároveň je však důležité, že z těchto tří odvětví je z hlediska tržeb i zaměstnanosti velkých ekonomických

²³ PEČÍKOVÁ R. *Zamestnanci a mzdové prostriedky v hospodárstve SR, krajoch a okresoch*. Bratislava: Štatistický úrad Slovenskej republiky, 2011, 89 s.

subjektů pro oba kraje klíčová výroba pryžových a plastových produktů, zatímco podíly dalších dvou odvětví – výroba usní a výroba chemických látek – jsou nižší.²⁴

- Relativně vysoké hodnoty lokalizačního kvocientu Žilinského kraje jsou spojeny s odvětvími NACE 17, 28 a 29 – výroba papíru, výroba strojů a výroba motorových vozidel. V tomto ohledu se odvětvová struktura Žilinského kraje odlišuje od krajů Zlínského a Trenčianskeho. Obecně však významný vliv odvětví NACE 29 – výroba motorových vozidel – v Žilinském kraji evokuje úvahy o potenciálu propojení odběratelsko-dodavatelských řetězců na této bázi. Zohlednit je přitom možné i současný rozvoj automobilového průmyslu v Moravskoslezském kraji.

Tabulka 3-2: Lokalizační kvocient vybraných průmyslových odvětví Zlínského, Trenčianskeho a Žilinského kraje vzhledem k zaměstnanosti a tržbám/obratu; rok 2010; podniky s více než 100 zaměstnanci pro Zlínský kraj; podniky s více než 20 zaměstnanci pro Trenčianský a Žilinský kraj; zahrnuty odvětví s lokalizačním kvocientem vyšším než 2

Odvětví	Zlínský kraj		Trenčianský kraj		Žilinský kraj	
	Zaměstnanost	Tržby	Zaměstnanost	Obrat	Zaměstnanost	Obrat
14	individ. data	individ. data	1,56	2,22	0,79	1,29
15	7,52	7,45	2,64	3,82	0,93	1,22
17	individ. data	individ. data	0,43	0,06	2,06	3,88
20	2,09	1,83	1,32	0,93	0,22	0,11
22	3,16	7,15	1,92	4,51	0,53	0,38
27	0,80	0,54	2,08	4,38	0,98	0,55
28	0,75	0,53	1,17	2,22	2,13	1,80
29	0,49	0,19	0,80	0,38	1,12	2,10
31	3,08	2,09	0,61	0,68	0,88	0,68

Pozn.: 14 - Výroba oděvů; 15 - Výroba usní a souvisejících výrobků; 17 - Výroba papíru a výrobků z papíru; 20 - Výroba chemických látek a chemických přípravků; 22 - Výroba pryžových a plastových výrobků; 27 - Výroba elektrických zařízení; 28 - Výroba strojů a zařízení jinde neuvedených; 29 - Výroba motorových vozidel (kromě motocyklů), přívěsů a návěsů; 31 - Výroba nábytku

Zdroj: Český statistický úřad; Štatistický úrad Slovenskej republiky²⁵

²⁴ Odvětví NACE 22 má 45 procentní podíl na tržbách a 23 procentní podíl na zaměstnanosti Zlínského kraje a 23 procentní podíl na tržbách a 13 procentní podíl na zaměstnanosti Trenčianskeho kraje. Naproti tomu referenční podíly odvětví NACE 15 jsou 1 a 3 procenta pro Zlínský kraj respektive 4 a 8 procent pro Trenčiansky kraj.

²⁵ ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Ročenka priemyslu SR 2011*. Bratislava: Štatistický úrad Slovenskej republiky, 2011, 147 s.

Celkově tak existuje značný potenciál přeshraničních vazeb jednak v rámci příbuzných odvětví (zejména výroba pryžových a plastových výrobků) a jednak v rámci širších odběratelsko-dodavatelských vztahů automobilového průmyslu. Obrátme nyní pozornost na hodnocení školských zařízení a to se zohledněním dosud formulovaných poznatků.

3.2 Střední a vysoké školství v zájmových krajích

Druhá podkapitola se zabývá hodnocením vzdělávání jako druhé složky našeho předmětu zájmu. S ohledem na zaměření této studie se v našem hodnocení primárně zaměřujeme na oblast středního, vyššího odborného a vysokého školství, tedy na typ škol, které jsou relevantní vzhledem k otázkám vztahů vzdělávání a trhu práce.

Hodnocení středních a vyšších odborných škol v zájmových krajích je provedeno výlučně vzhledem k nabídce studovaných oborů a jejímu využití studenty. Za tímto účelem byla ze statistických informací Zlínského kraje respektive slovenského *Ústavu informácií a prognóz školstva* kompilována databáze všech studijních oborů jednotlivých škol s počty jejich studujících. Prostřednictvím sloučení některých příbuzných oborů byla řešena otázka drobných nesouladů české a slovenské oborové klasifikace. Výsledné hodnocení je tak založeno na upravené dvoumístné číselné oborové klasifikaci. Poznamenejme, že v případě pětiletých, šestiletých a osmiletých gymnázií jsou do hodnocení zařazeny pouze poslední 4 roky studia.

Tabulka 3-3: Podíl studentů středních a vyšších odborných škol podle vybraných studijních oborů ve školních zařízeních Zlínského, Trenčianskeho a Žilinského kraje (v %); stav k září 2011

Studijní obor	Zlínský kraj	Trenčianský kraj	Žilinský kraj
Obecná příprava	26,2	24,7	27,8
Podnikání, obchod, gastronomie	15,2	13,9	13,0
Ekonomika a administrativa	12,0	15,7	16,1
Strojírenství	9,8	11,2	7,8
Elektrotechnika, výpočetní technika	8,0	8,6	8,2
Technická chemie a chemie silikátů	0,6	1,5	0,2
Obuvnická výroba a zpracování plastů	0,5	0,1	0,1

Zdroj: vlastní výpočty podle dat Zlínského kraje a *Ústavu informácií a prognóz školstva*

Naše hodnocení se primárně zaměřilo na strukturu studijních oborů vzhledem k počtu studentů. Tabulka 3-3 v tomto ohledu ukazuje na následující skutečnosti:

- Nejvyšší podíl studentů připadá na studijní obory související s obecnou přípravou (např. gymnázia).
- Ekonomicky orientované obory, v tabulce 3-3 zastoupené obory podnikání, obchod, gastronomie respektive ekonomika a administrativa, patří mezi ty s relativně vyšším podílem studentů.
- Mezi technickými obory se mezi ty s vyšším podílem studentů řadí strojírenství, elektrotechnika a výpočetní technika. Naopak relativně nízký podíl studentů připadá na obory úzce související s některými klíčovými odvětvími Zlínského a Trenčianskeho kraje, zejména pak s odvětvím NACE 22 – výroba pryžových a plastových výrobků.

Námi kompilovaná databáze umožňuje rovněž hodnotit zastoupení studentů jednotlivých oborů vzhledem ke studovanému ročníku respektive zastoupení absolventů. Tímto způsobem je přitom možné zohlednit vliv dvou a tříletých studijních oborů. Tabulky 3-4a a 3-4b představuje výsledky tohoto druhu hodnocení pro vybrané obory Zlínského a Trenčianskeho kraje. V tomto ohledu se ukazuje stabilita procentuálního zastoupení jednotlivých oborů včetně hrozby potenciálních problémů klíčových průmyslových odvětví Zlínského a Trenčianskeho kraje. Takto například v absolutním vyjádření je možné identifikovat 51 absolventů odborných středních škol ve Zlínském kraji zaměřených na technickou chemii a chemii silikátů. Korespondující hodnota Trenčianskeho kraje dosahuje 124 absolventů. I v kontextu těchto hodnot je potřeba vnímat možnosti přeshraniční spolupráce.

Tabulka 3-4a: Podíl studentů středních a vyšších odborných škol Zlínského kraje podle vybraných studijních oborů a roku studia (v %); stav k září 2011

Studijní obor	Podíl na počtu studentů v %			
	1. ročníku	2. ročníku	3. ročníku	absolventů
Obecná příprava	22,3	23,6	24,6	26,6
Podnikání, obchod, gastronomie	17,4	17,8	14,7	18,1
Ekonomika a administrativa	11,4	10,8	13,3	10,2
Strojírenství	9,5	9,7	11,3	11,2
Elektrotechnika, výpočetní technika	8,4	7,6	7,7	7,9
Technická chemie a chemie silikátů	0,6	0,5	0,5	0,7
Obuvnická výroba a zpracování plastů	0,3	0,2	0,6	0,7

Zdroj: vlastní výpočty podle dat Zlínského kraje

Tabulka 3-4b: Podíl studentů středních a vyšších odborných škol Trenčianskeho kraje podle vybraných studijních oborů a roku studia (v %); stav k září 2011

Studijní obor	Podíl na počtu studentů v %			
	1. ročníku	2. ročníku	3. ročníku	Absolventů
Obecná příprava	21,3	23,4	24,6	22,8
Podnikání, obchod, gastronomie	12,9	15,2	15,9	14,7
Ekonomika a administrativa	17,3	14,9	14,1	14,3
Strojírenství	12,6	12,1	11,2	8,3
Elektrotechnika, výpočetní technika	8,4	8,3	8,1	9,1
Technická chemie a chemie silikátů	1,5	1,7	1,4	1,6
Obuvnická výroba a zpracování plastů	0,2	0,2	0,0	0,2

Zdroj: vlastní výpočty podle dat Ústavu informací a prognóz škol

Vysokoškolské vzdělávání vykazuje v případě tří zájmových krajů institucionální strukturu, která je zachycena v tabulce 3-5.

Tabulka 3-5: Přehled vysokých škol a vývoj počtu jejich studentů za vybrané roky v období 2005-2011 ve Zlínském, Trenčianskom a Žilinském kraji

Vysoká škola	2005	2007	2009	2011
Zlínský kraj				
Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně	7 810	10 289	12 670	11 612
Evropský polytechnický institut Kunovice	559	861	987	766
Trenčianský kraj				
Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne	5 393	7 386	8 119	4 432
Dubnický technologický inštitút v Dubnici nad Váhom	-	2 245	4 325	5 144
Vysoká škola manažmentu v Trenčíne	1 124	1 301	1 488	1 680
Žilinský kraj				
Žilinská univerzita v Žiline	12 257	12 615	11 998	11 448
Katolícka univerzita v Ružomberku	9 614	12 275	7 730	7 758
Akadémia ozbrojených síl v Liptovskom Mikuláši	-	377	241	194

Zdroj: Ústav pro informace ve vzdělávání a Ústav informací a prognóz škol

Vysokoškolské vzdělávání ve Zlínském kraji je zastoupeno jednou veřejnou vysokou školou Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně a jednou soukromou vysokou školou Evropským polytechnickým institutem v Kunovicích. Vzhledem k počtu studentů je dominantní institucí v regionu univerzita

Tomáše Bati ve Zlíně. Ve své nabídce studijních programů se Univerzita orientuje zejména do vybraných oblastí technických věd, ekonomie, pedagogiky, společenských věd a zdravotnictví. Soukromý, a z hlediska počtu studentů menší, Evropský polytechnický institut v Kunovicích doplňuje vysokoškolské vzdělávání o ekonomicky zaměřené obory a informatiku.

Vysokoškolské vzdělávání v Trenčianskom kraji je poskytované v rámci jedné veřejné vysoké školy – Trenčianske univerzity Alexandra Dubčeka v Trenčíne, a dvou soukromých vysokých škol – Dubnický technologický inštitút v Dubnici nad Váhom a Vysoká škola manažmentu v Trenčíne. Z hlediska počtu studentů byl v roce 2011 největší vzdělávací institucí Dubnický technologický inštitút v Dubnici nad Váhom, který poskytoval vzdělání vesměs kombinovanou formou v oboru pedagogika pro technické obory. Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne poskytuje širší nabídku vzdělávacích oborů ve vybraných oblastech technických věd, ekonomie, společenských věd a zdravotnictví.

Vysokoškolské vzdělávání v Žilinském kraji je zajištěno třemi veřejnými vysokými školami, z nichž Akadémia ozbrojených síl v Liptovskom Mikuláši je oborově specializována. Z hlediska počtu studentů jsou klíčovými vysokými školami kraje Žilinská univerzita v Žiline a Katolícka univerzita v Ružomberku. První z těchto univerzit poskytuje širší oborovou nabídku vzdělávání v rámci technických věd, stavebnictví, dopravy, ekonomie, společenských věd a pedagogiky, zatímco Katolícka univerzita v Ružomberku je zaměřena na ekonomické a humanitní obory – ekonomii, společenské vědy, zdravotnictví a pedagogiku.

V roce 2011 studovalo na území tří zájmových krajů celkem 43 918 studentů. Strukturu studentů vzhledem ke studovaným oborům zachycuje tabulka 3-6, přičemž umožňuje formulovat mimo jiné následující poznatky:

- V případě Zlínského kraje je patrná existence úzké vazby chemických oborů ke klíčovými průmyslovým odvětvím v regionu. V případě Trenčianskeho kraje je podíl studentů chemických oborů výrazně nižší. Poznamenejme, že v případě Zlínského kraje lze identifikovat chybějící studijní obory ve strojírenských oborech, přičemž strojírenství lze považovat rovněž za významné odvětví regionu. Relativně vyšší zastoupení technických oborů lze identifikovat v případě Žilinskeho kraje.
- Pro všechny tři kraje jsou charakteristické relativně vysoké podíly studentů v ekonomických a humanitních oborech. Takto například agregované podíly oborů ekonomie, pedagogika, učitelství, sociální péče, psychologie a společenské vědy činí v případě Zlínského kraje 60,4 %, Trenčianskeho kraje 81,8 % a Žilinskeho kraje 50,8 %.

Celkově lze i v případě vysokých škol v zájmových krajích této studie formulovat úvahy o relacích technických a humanitních oborů ve vztahu k požadavkům trhu práce.

Tabulka 3-6: Podíl studentů vysokých škol podle studijních oborů ve školních zařízeních Zlínského, Trenčianskeho a Žilinského kraje (v %); stav k roku 2011

Studijní obor	Kraj		
	Zlínský	Trenčianský	Žilinský
Přírodní vědy	0,0	0,0	0,6
Chemické vědy	11,7	1,8	0,0
Strojírenství	0,0	6,4	5,1
Další technické obory	20,3	2,8	22,2
Doprava a spoje	0,0	0,0	10,6
Stavebnictví	0,0	0,0	6,1
Ekonomie	31,1	32,8	13,1
Pedagogika, učitelství, sociální péče, psychologie	22,2	45,5	28,8
Společenské vědy	7,1	3,5	8,9
Vědy o kultuře a umění	4,9	0,0	0,0
Zdravotnictví	2,7	7,3	4,6

Zdroj: vlastní výpočty podle dat Ústavu informací a prognóz školstva a výročních zpráv Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a Evropského polytechnického institutu v Kunovicích

Obraťme nyní pozornost na situaci na trhu práce v kontextu nabídky vzdělávacích oborů.

3.3 Trh práce ve vztahu k nabídce vzdělávacích oborů

Cílem hodnocení trhu práce ve vztahu k nabídce vzdělávacích oborů je identifikovat potenciálně problémové obory na trhu práce zájmových krajů. Hodnocení je provedeno na základě analýzy nezaměstnaných absolventů školských zařízení zájmových krajů. Za rozhodný rok analýzy byl zvolen rok 2011, přičemž vývojové trendy jsou hodnoceny srovnáním s rokem 2009.

- Zlínský kraj

Ve druhém pololetí roku 2011 bylo na území Zlínského kraje evidováno celkem 2 332 nezaměstnaných absolventů škol. Z tohoto počtu připadalo 27 % na absolventy vysokých škol, tj.

celkem 618 osob. Při srovnání těchto hodnot se stavem ve druhém pololetí roku 2009 se ukazuje, že došlo:

- k mírnému snížení počtu nezaměstnaných absolventů, celkem o 61 osob,
- k výraznému zvýšení počtu nezaměstnaných absolventů vysokých škol, celkem o 188 osob.

Tabulka 3-7: Nezaměstnanost absolventů ve Zlínském kraji podle vystudovaného oboru ve druhém pololetí roku 2009 a 2011; postavení oborů vysokých škol; pořadí podle roku 2011

Studijní obor	Podíl na počtu nezaměstnaných absolventů			
	2009		2011	
	VŠ	Celkem	VŠ	Celkem
Gastronomie, hotelnictví a turismus	0,2	13,6	0,5	11,7
Ekonomie	28,8	5,2	41,1	10,9
Strojírenství a strojírenská výroba	4,7	13,2	1,1	10,3
Podnikání v oborech, odvětví	0,0	8,6	0,0	7,9
Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika	4,2	8,2	4,2	6,8
Ekonomika a administrativa	0,0	5,6	0,0	5,3
Stavebnictví, geodézie a kartografie	0,9	4,1	0,8	4,8
Osobní a provozní služby	0,0	3,3	0,0	4,3
Pedagogika, učitelství a sociální péče	11,9	4,4	9,7	3,7
Obchod	0,0	3,9	0,0	3,5

Zdroj: vlastní výpočty podle dat Ministerstva práce a sociálních věcí

Tabulka 3-7 doplňuje uvedené poznatky o dekompozici podle oborů vzdělávání. V tomto ohledu se ukazuje:

- Z hlediska struktury studovaných oborů jsou nejvíce ohroženou skupinou absolventi ekonomicky orientovaných oborů. Tato skutečnost přitom má ještě jeden zásadní aspekt, když nezaměstnanost absolventů ekonomických oborů vysokých škol je mnohem častější, než je tomu v případě technických oborů.
- U technických oborů je nezaměstnanost absolventů více typická pro střední odborné školy a učiliště. Za nejasnou považujeme v tomto ohledu otázku kvalitu lidských zdrojů.
- Srovnání situace na trhu práce v letech 2009 a 2011 ukazuje na zlepšení situace u technických oborů a naopak zhoršení situace u ekonomicky orientovaných oborů.

- Za pozornost stojí relativně vysoká míra nezaměstnanosti absolventů oblíbených oborů studentů, jako je cestovní ruch. Naopak míra nezaměstnanosti absolventů oboru technická chemie a chemie silikátů je relativně nízká.

Celkově tak naše hodnocení ukazuje na existenci problémů na trhu práce Zlínského kraje ve vztahu ke studovaným oborům.

- **Trenčiansky kraj**

Ve druhém pololetí roku 2011 bylo na území Trenčianskeho kraje evidováno celkem 3 616 nezaměstnaných absolventů škol. Z tohoto počtu připadalo 13 % na absolventy vysokých škol, tj. celkem 473 osob. Při srovnání těchto hodnot se stavem ve druhém pololetí roku 2009 se ukazuje, že došlo:

- k mírnému snížení počtu nezaměstnaných absolventů, celkem o 149 osob,
- k mírnému snížení počtu nezaměstnaných absolventů vysokých škol, celkem o 38 osob.

Tabulka 3-8: Nezaměstnanost absolventů v Trenčianskom kraji podle vystudovaného oboru ve druhém pololetí roku 2009 a 2011; postavení oborů vysokých škol; pořadí podle roku 2011

Studijní obor	Podíl na počtu nezaměstnaných absolventů v %			
	2009		2011	
	VŠ	Celkem	VŠ	Celkem
Ekonomika a organizace, obchod, služby	0,8	30,0	2,1	35,2
Strojírenství a kovovýroba	8,8	13,4	4,9	10,0
Elektrotechnika	2,5	9,6	4,2	7,7
Ekonomické vědy	30,7	5,7	32,1	5,8
Stavebnictví, geodzie, kartografie	0,8	4,9	0,6	5,5
Úplné vzdělání na gymnáziu	-	3,4	-	4,6
Zemědělské a lesnické vědy	5,3	4,8	5,9	4,4
Doprava, pošta a telekomunikace	2,2	3,8	2,3	4,0
Speciální technické obory	3,5	4,4	2,3	3,2
Pedagogické vědy	12,1	2,8	6,3	2,5

Zdroj: vlastní výpočty podle dat Ústavu informací a prognóz školstva

Tabulka 3-8 doplňuje uvedené poznatky o dekompozici podle oborů vzdělávání. V tomto ohledu se ukazuje:

- Podobně jako v případě Zlínského kraje jsou i v případě Trenčianskeho kraje nejčastější nezaměstnanou skupinou absolventi ekonomických oborů. Toto tvrzení je platné rovněž pro absolventy vysokých škol. Ve srovnání let 2009 a 2011 lze identifikovat tendenci mírného zhoršení situace absolventů ekonomických oborů.
- U technických oborů je nezaměstnanost absolventů podobně jako v případě Zlínského kraje více typická pro nižší než vysokoškolské vzdělání. Ve srovnání let 2009 a 2011 došlo k mírnému zlepšení postavení absolventů technických oborů ve struktuře nezaměstnaných absolventů.

Hodnocení ukazuje existenci podobných problémů na trhu práce Zlínského i Trenčianskeho kraje. Odlišnost však lze identifikovat ve vztahu k intenzifikaci problému nezaměstnanosti absolventů vysokých škol.

- **Žilinsky kraj**

Ve druhém pololetí roku 2011 bylo na území Žilinského kraje evidováno celkem 5 100 nezaměstnaných absolventů škol. Z tohoto počtu připadalo 14 % na absolventy vysokých škol, tj. celkem 690 osob. Při srovnání těchto hodnot se stavem ve druhém pololetí roku 2009 došlo:

- k mírnému zvýšení počtu nezaměstnaných absolventů, celkem o 198 osob,
- k mírnému zvýšení počtu nezaměstnaných absolventů vysokých škol, celkem o 56 osob.

Tabulka 3-9: Nezaměstnanost absolventů v Žilinském kraji podle vystudovaného oboru ve druhém pololetí roku 2009 a 2011; postavení oborů vysokých škol; pořadí podle roku 2011

Studijní obor	Podíl na počtu nezaměstnaných absolventů			
	2009		2011	
	VŠ	Celkem	VŠ	Celkem
Ekonomika a organizace, obchod, služby	1,1	34,2	1,3	34,1
Strojírenství a kovovýroba	6,2	9,8	2,6	10,1
Elektrotechnika	3,8	8,2	6,2	9,0
Stavebnictví, geodézie, kartografie	2,8	6,4	1,6	7,4
Úplné vzdělání na gymnáziu	-	5,4	-	5,4
Pedagogické vědy	13,4	4,8	13,2	4,0
Zemědělské a lesnické vědy	4,1	3,2	4,5	3,8
Zpracování dřeva, výroba hudebních nástrojů	0,3	4,4	0,9	3,5
Ekonomické vědy	24,0	3,7	21,3	3,3
Doprava, pošta a telekomunikace	8,4	3,8	5,5	3,2

Zdroj: vlastní výpočty podle dat Ústavu informací a prognóz školstva

Tabulka 3-9 doplňuje uvedené poznatky o dekompozici podle oborů vzdělávání. V tomto ohledu se ukazuje:

- Podobně jako v případě Zlínského a Trenčianskeho kraje vykazuje i Žilinský kraj nejvyšší podíl nezaměstnaných absolventů v ekonomických oborech. Ve srovnání se Zlínským a Trenčianským krajem je však podíl nezaměstnaných absolventů ekonomických oborů nižší v případě kategorie vysokých škol a současně nedochází ve srovnání let 2009 a 2011 k výraznému zhoršení situace této skupiny nezaměstnaných absolventů. Poukažme dále na relativně vysoký podíl nezaměstnaných absolventů vysokých škol v oboru pedagogické vědy.

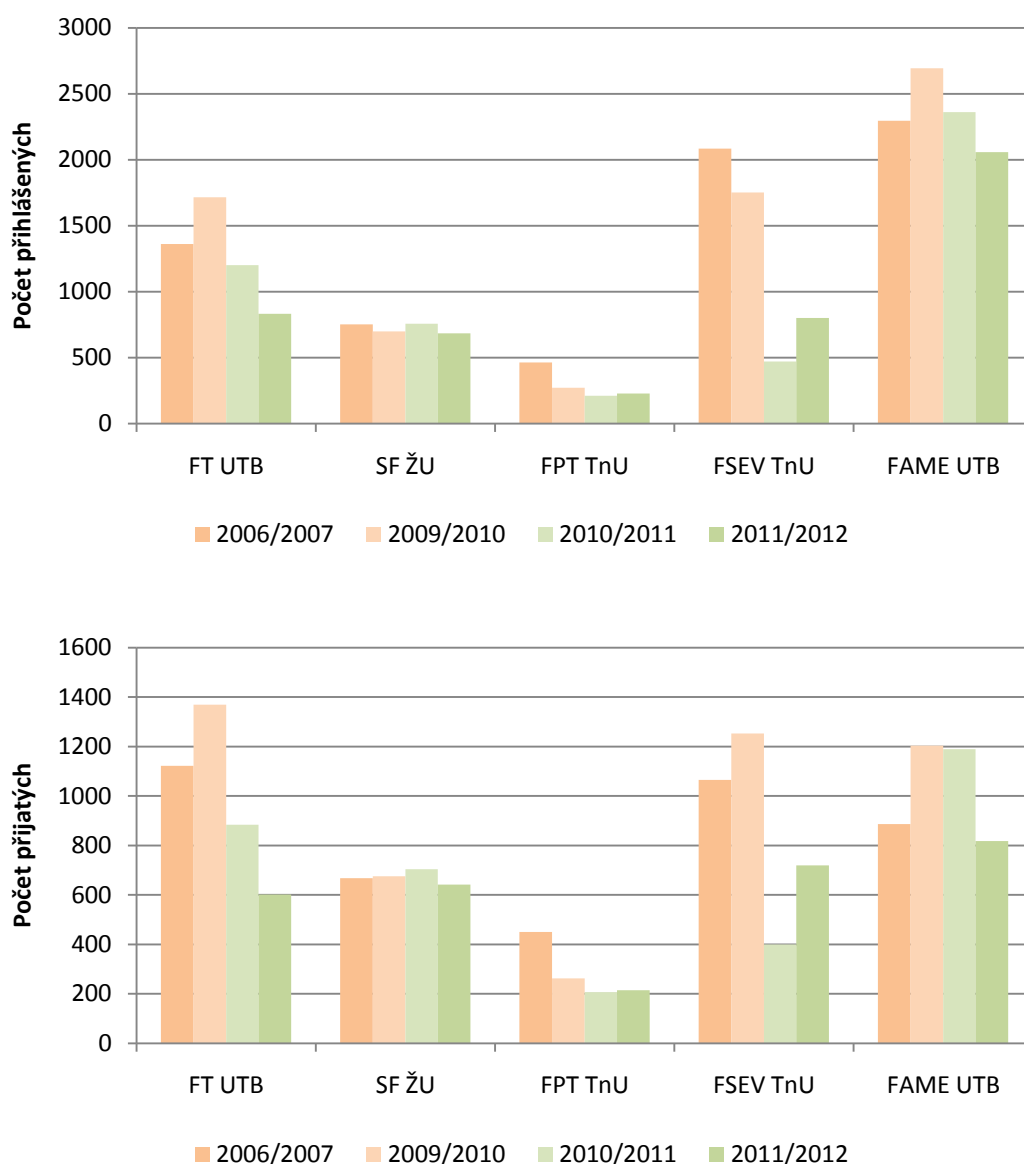
U technických oborů je nezaměstnanost absolventů podobně jako v případě Zlínského a Trenčianskeho kraje více typická pro nižší než vysokoškolské vzdělání. Ve srovnání let 2009 a 2011 zůstává postavení absolventů technických oborů ve struktuře nezaměstnaných absolventů podobné.

Pro dokreslení potenciálních hrozeb spojených se vztahy technických a ekonomických oborů je hodnocení doplněno o vývoj počtu přihlášených a přijatých studentů na úrovni vybraných fakult sledovaných univerzit. Obrázek 3-1 shrnuje statistické údaje v tomto směru, přičemž se ukazují následující poznatky:

- Ekonomické fakulty vykazují dlouhodobě vyšší zájem studentů promítající se do vyššího počtu přihlášených osob. Výkyv počtu přihlášených studentů u Fakulty sociálně-ekonomických vztahov Trenčianske univerzity Alexandra Dubčeka v Trenčíne v akademickém roce 2010/2011 je dán mimořádnými událostmi na univerzitě v tomto období.
- Ve vývoji počtu přihlášených i počtu přijatých studentů je možné zaznamenat od akademického roku 2009/2010 pokles u hodnocených fakult Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. U Fakulty technologické je však tento pokles rychlejší než u Fakulty managementu a ekonomiky. Hodnoty slovenských technologických fakult zůstávají více méně stálé. V případě Fakulty priemyselných technológií Trenčianske univerzity Alexandra Dubčeka v Trenčíne je ovšem počet přihlášených i přijatých studentů výrazně nižší než stanovený plán a rovněž poměr přihlášených a přijatých studentů u Strojnícke fakulty Žilinskej univerzity v Žiline se blíží hodnotě 1.

Uvedené hodnoty se zdají být relevantní pro výše naznačené úvahy o vztazích technických oborů na jedné straně a ekonomických a humanitních oborů na straně druhé.

Obrázek 3-1: Vývoj počtu přihlášených studentů (nahore) a přijatých studentů (dole) vybraných fakult Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, Trenčianske univerzity Alexandra Dubčeka v Trenčíně a Žilinské univerzity v Žiline; vybrané roky

Pozn.: FT – Fakulta technologická; SF - Strojnícka fakulta; FPT - Fakulta priemyselných technológií; FSEV - Fakulta sociálno-ekonomických vzťahov; FAME – Fakulta managementu a ekonomiky; UTB – Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně; ŽU – Žilinská univerzita v Žiline; TnU – Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíně

Zdroj: Ústav pro informace ve vzdělávání a Ústav informácií a prognóz škol

Celkově tak naše hodnocení ukazuje existenci společných i specifických problémů na trhu práce hodnocených krajů. Za pozornost stojí rovněž ta skutečnost, že nejvyšší počty volných pracovních jsou v současné době spojeny zejména s profesemi vyžadujícími nižší stupeň vzdělání (např. v případě

Zlínského kraje kód ISCO 7 – řemeslníci a opraváři). V tomto kontextu je potřeba vnímat hrozby plynoucí z horšící se situace na trhu práce pro absolventy vysokých škol, a to zejména ekonomických a humanitních oborů.

Dosud zjištěné poznatky jsou více méně v souladu se závěry jedné z posledních výzkumných studií zabývajících se uplatněním absolventů škol na trhu práce²⁶, která mimo jiné uvádí:

- Do roku 2008 byla na trhu práce pozorována velmi nízká míra nezaměstnanosti absolventů škol. Nedostatek absolventů stimuloval rostoucí zájem zaměstnavatelů o spolupráci se školami. Hospodářská krize začínající v letech 2008-2009 vedla k obrácení trendu, kdy trh práce není schopen plně absorbovat všechny absolventy.
- Neschopnost trhu práce absorbovat všechny absolventy má selektivní charakter z hlediska oborů. Lepší uplatnění je pozorováno u technických oborů, řemeslníků a kvalifikovaných dělníků, horší uplatnění u absolventů ekonomických a humanitních oborů. Poznamenejme, že situace ekonomických oborů není zcela jednoznačná a že některé technické studijní obory vztažené např. k potravinářskému, dřevozpracujícímu či textilnímu průmyslu vykazují relativně vysokou míru nezaměstnanosti absolventů.
- Obecně se ukazuje neplatnost přímé úměrnosti mezi dosaženým vzděláním a mírou nezaměstnanosti. Zásadní roli v tomto ohledu hraje typ studovaného oboru a současně existují regionálně podmíněné rozdíly. Zlínský kraj v tomto ohledu vykazuje relativně vyšší míru nezaměstnanosti absolventů škol.

Výše uvedený vývoj vyvolává obavy zaměstnavatelů o dostatek kvalifikovaných lidských zdrojů v dělnických a řemeslných profesích. Tato obava je zesílena demografickými trendy spojenými s poklesem počtu studentů ve školách. Obecně však nelze přijmout jednoznačnou tezi, že by se vzdělávání mělo přizpůsobovat aktuálním potřebám trhu práce. Naopak je potřeba v tomto ohledu zohlednit dlouhodobé trendy zaměstnavatelů a flexibilitu absolventů.

---

²⁶ BURDOVÁ, J. a kol. *Uplatnění absolventů škol na trhu práce – 2011*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2012, 99 s.

4. Nástroje na podporu řešení problémů vztahů trhu práce a vzdělávání

Předchozí tři kapitoly této studie charakterizovaly současné trendy vztahů trhu práce a vzdělávání ve Zlínském, Trenčianskem a Žilinském kraji. Hlavní poznatky přitom poukázaly na následující skutečnosti:

1. Všechny tři kraje ztrácí migrací obyvatelstvo mladších věkových skupin s vyšším dosaženým vzděláním. Zlínský, Trenčiansky i Žilinský kraj tak přichází o část svého rozvojového potenciálu založeného na mladých a kvalifikovaných lidských zdrojích. Tato skutečnost je realitou i přesto, že více preferována se jeví migrace na krátkou vzdálenost, případně řešení na bázi dojížděky do zaměstnání.
2. Z poznatků hodnocení v kapitole 1 je opodstatněné považovat pracovní důvody za významný motiv odchodu mladých a kvalifikovaných osob ze zájmových krajů (viz vztah migrace a nezaměstnanosti, hodnocení motivů migrace u slovenských krajů).
3. Nejvyšší podíl studentů ve třech zájmových krajích připadá na ekonomické a humanitně orientované obory. Z tohoto důvodu a v kontextu jednak poklesu počtu studentů v důsledku demografických trendů a jednak odchodu mladých, kvalifikovaných osob z regionu se objevují otázky o zajištění dostatečné nabídky lidských zdrojů v klíčových výrobních odvětvích Zlínského, Trenčianskeho a Žilinského kraje. Relevantnost této úvahy je posílena významem průmyslu pro hospodářství tří uvedených krajů, zejména pak pro kraje Zlínský a Trenčiansky.
4. V případě tří zájmových krajů je možné identifikovat tendence k existenci nesouladu mezi požadavky trhu práce a oborovou strukturou vzdělávání studentů. Relativně vyšší problémy lze sledovat u ekonomických a humanitně založených oborů, relativně nižší problémy u technických oborů. V návaznosti na bod 3 shrnutí tak vzniká motivace řešení jak dostatku pracovníků v technických profesích, tak problémů absolventů ekonomických a humanitních oborů na trhu práce.

Koncepční dokumenty České a Slovenské republiky na všech úrovních plně reflektují výše uvedené poznatky. Obecně je nezaměstnanost absolventů vnímána jako zvyšující se problém, který je potřeba řešit na bázi hledání vyššího stupně souladu vztahů trhu práce a vzdělávání, a to se zohledněním široké spolupráce relevantních aktérů. Absolventi jsou tak častěji bráni jako cílová skupina intervencí na trhu práce (např. praxe v podnicích, získání prvních pracovních zkušeností prostřednictvím stáží apod.). Z oborového hlediska je explicitně uváděna podpora technickým a přírodovědným oborům podle potřeb trhu práce regionu (např. vztah ke konceptu smart specializace). Zdůrazňován je rovněž aspekt internacionalizace jako přirozená potřeba tvorby lidského kapitálu v podmínkách současného světa globalizace.

Uvedené poznatky tvoří přirozený základ pro formulaci doporučení v rámci této studie. Před tímto krokem se ovšem zaměříme na hodnocení v současnosti existujících nástrojů relevantních pro otázku vztahů trhu práce a vzdělávání.

4.1 Nástroje na nadnárodní úrovni

Problémy vztahů trhu práce a vzdělávání a nástroje k jejich řešení patří k významným tématům evropských politik. Jedna z vlajkových iniciativ Evropské unie vztahující se ke *Strategii Evropa 2020*, iniciativa *Youth on the Move*²⁷, zmiňuje v tomto směru potřebu podpory mimo jiné následujících oblastí:

- informovanost o možnostech vzdělávání a odborné přípravy ve vztahu k trhu práce (např. profesní poradenství),
- brzké získání pracovních zkušeností (např. stáže a odborná příprava studentů na pracovišti, pobídky k zaměstnání mladých lidí, pobídky k podnikavosti mladých lidí),
- internacionalizace vzdělávání a mobilita studentů a mladých lidí (např. uznávání dosaženého vzdělání).

Pro řešení problémů ve výše uvedených oblastech byla vytvořena řada nástrojů na národní i nadnárodní úrovni. Tato podkapitola shrnuje hlavní nástroje nadnárodního charakteru.

- Akční program v oblasti celoživotního učení a program Erasmus pro všechny

Rozhodnutím Evropského parlamentu a Rady z roku 2006 byl zaveden tzv. akční program v oblasti celoživotního učení.²⁸ Tento program se primárně zaměřuje na spolupráci a mobilitu mezi vzdělávacími systémy a systémy odborné přípravy států Evropské unie. Mezi cíle programu patří mimo jiné podpora zaměstnatelnosti na bázi zvyšování vzdělání, tj. řešení problémů mezi vzděláváním a trhem práce. Akční program v oblasti celoživotního učení se skládá ze čtyř podprogramů²⁹:

- Podprogram Comenius se zaměřuje na předškolní, základní a střední školy.
- Podprogram Erasmus se zaměřuje na vysokoškolské vzdělávání a odborné vzdělávání na vysokoškolské úrovni.

²⁷ EUROPEAN COMMISSION. *Youth on the Move*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010, 24 s.

²⁸ Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 1720/2006/ES ze dne 15. listopadu 2006, kterým se zavádí akční program v oblasti celoživotního učení.

²⁹ Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 1720/2006/ES ze dne 15. listopadu 2006, kterým se zavádí akční program v oblasti celoživotního učení.

- Podprogram Leonardo da Vinci se zaměřuje na odborné vzdělávání a přípravu na jiné než vysokoškolské úrovni.
- Podprogram Grundtvig se zaměřuje na další vzdělávání.

V rámci akčního programu v oblasti celoživotního učení jsou primárně podporovány mobility studentů, a to jak mobility týkající se vzdělávání, tak mobility týkající se pracovních stáží studentů v podnicích. Za nejvíce relevantní lze v tomto směru považovat podprogramy Erasmus a Leonardo da Vinci, kdy například druhý z uvedených podprogramů klade explicitně důraz na projekty kombinující výuku s praxí v podnicích.³⁰

V případě České republiky bylo v roce 2011 zapojeno do programů celoživotního učení celkem 1 640 institucí a 15 177 účastníků, přičemž alokována byla celková částka ve výši 21,3 mil. EUR.³¹ Nejvyšší částka připadla na podprogramy Erasmus a Leonardo da Vinci, tedy na podprogramy vysoce relevantní rovněž pro otázky vztahů trhu práce a vzdělávání. V případě Slovenské republiky bylo v roce 2011 zapojeno do programů celoživotního učení celkem 358 institucí a 6 554 účastníků, přičemž alokována byla celková částka ve výši 12,4 mil. EUR.³² Nejvyšší částka opětovně připadla na podprogramy Erasmus a Leonardo da Vinci. Tabulka 4-1 přitom současně naznačuje, že vzhledem k podílům jednotlivých podprogramů na struktuře účastníků v roce 2011 vykazoval podprogram Leonardo da Vinci v České i Slovenské republice relativně nižší podíl. V oblasti odborného vzdělávání a přípravy tak lze hledat potenciál pro posílení pozice, a to v souladu se současnými trendy na trhu práce.

Tabulka 4-1: Struktura účastníků podprogramů celoživotního učení v roce 2011; Česká republika a podprogramy celkové

Podprogram	Podíl na počtu účastníků		
	Česká republika	Slovenská republika	Celkem
Comenius	17,8 %	25,7 %	19,0 %
Erasmus	59,9 %	51,0 %	51,7 %
Leonardo da Vinci	18,8 %	18,4 %	22,5 %
Grundtvig	3,6 %	4,9 %	6,6 %

Zdroj: Evropská komise 2012³³

³⁰ EVROPSKÁ KOMISE. *Program celoživotního učení. Příručka 2009*. Brusel: Evropská komise, 2009, 56 s.

³¹ EUROPEAN COMMISSION. *Facts & Figures about EU mobility programmes in Education, Training, Research and Youth*. Brussels: European Commission, 2012, 76 s.

³² EUROPEAN COMMISSION. *Facts & Figures about EU mobility programmes in Education, Training, Research and Youth*. Brussels: European Commission, 2012, 76 s.

³³ EUROPEAN COMMISSION. *Facts & Figures about EU mobility programmes in Education, Training, Research and Youth*. Brussels: European Commission, 2012, 76 s.

Aktéři ze všech tří hodnocených krajů jsou aktivně zapojeni do akčního programu v oblasti celoživotního učení, a to v rámci všech dílčích podprogramů. Tabulka 4-2 například ukazuje zapojení vybraných vysokých škol ve Zlínském, Trenčianskem a Žilinském kraji do podprogramu Erasmus. Za pozornost přitom stojí ta skutečnost, že mobility jsou uskutečňovány rovněž mezi českými a slovenskými vysokými školami, přičemž s Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně mají uzavřeny bilaterální dohody Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíně, Žilinská univerzita v Žiline i Katolícka univerzita v Ružomberku. Tabulka 4-3 pak uvádí charakteristiku vybraných projektů realizovaných aktéry ze Zlínského, Trenčianskeho nebo Žilinského kraje v rámci podprogramu Leonardo da Vinci. Logicky se v tomto směru nabízí možnost přeshraniční spolupráce.

Tabulka 4-2: Počet vyslaných studentů v rámci podprogramu Erasmus a podíl vyslaných studentů v rámci podprogramu Erasmus k celkovému počtu studentů vybraných vysokých škol ve Zlínském, Trenčianskem a Žilinském kraji v akademickém roce 2010/2011

Vysoká škola	Počet	Podíl
Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně	310	2,49 %
Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíně	43	0,75 %
Žilinská univerzita v Žiline	151	1,28 %
Katolícka univerzita v Ružomberku	62	0,84 %

Zdroj: výroční zprávy Žilinské univerzity v Žiline a Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně pro rok 2011

Tabulka 4-3: Příklady projektů realizovaných aktéry ze Zlínského, Trenčianskeho a Žilinského kraje v rámci podprogramu Leonardo da Vinci

Název projektu	Příjemce grantu	Charakteristika projektu
Softwarové simulace a navrhování desek plošných spojů v angličtině	Střední škola – Centrum odborné přípravy technické Kroměříž	- Odborný výcvik nadaných žáků z oboru elektro; simulace s využitím odpovídajícího softwarového vybavení - Používání odborné angličtiny v praxi v rámci stáží ve Velké Británii
Praktická příprava a zlepšení jazykové zdatnosti v Německu	Střední odborná škola Trenčín	- Praktické stáže v laboratořích německé střední odborné školy a v autoservisech - Osvojení práce s informačními technologiemi ve výrobě - Používání odborné němčiny v praxi a osvojení evropských norem
Získanie odborných vedomostí a prehĺbenie si jazykových znalostí	Súkromná stredná odborná škola Žilina	- Zvýšení jazykové zdatnosti studentů v odborné rovině na bázi stáží u britského partnera - Zvýšení kreativity studentů a osobních zkušeností v oblasti pracovních návyků a organizace práce

Zdroj: Národní agentura pro evropské vzdělávací programy – Program Leonardo da Vinci: Kompendium projektů 2011; Slovenská akademická asociácia pre medzinárodnú spoluprácu - Program Leonardo da Vinci: Kompendium projektů

Akční program v oblasti celoživotního učení je koncipován pro rozpočtové období 2007-2013 Evropské unie. V rámci přípravy Evropské unie pro nové rozpočtové období 2014-2020 je oblast vzdělávání akcentována jako klíčová pro naplnění cílů strategie Evropa 2020.³⁴ Zásadní význam v této oblasti přitom mají dvě klíčové iniciativy Evropské unie:

- Klíčová iniciativa *Mládež v pohybu*³⁵ zdůrazňuje potřebu zlepšovat kompetence studentů, a to včetně relací k trhu práce. Iniciativa vyzvedává význam vzdělávání přímo na pracovišti a mobilitu.
- Klíčová iniciativa *Nové dovednosti pro nová pracovní místa*³⁶ hovoří o nutnosti hledat soulad mezi potřebami vzdělávání a potřebami trhu práce.

S ohledem na výše uvedené skutečnosti bude i v období 2014-2020 zachován význam programu zaměřujícího se na spolupráci a mobilitu mezi vzdělávacími systémy a systémy odborné přípravy států Evropské unie. Nová podoba tohoto programu bude reflektovat zkušenosti získané z období 2007-2013. Tyto zkušenosti hovoří jednak o přínosnosti celého programu a jednak o potřebě zjednodušení celého systému na bázi redukce počtu podprogramů. Na základě těchto úvah bude pro období 2014-2020 vytvořen nový, jednotný program pro vzdělávání, odbornou přípravu, mládež a sport s názvem Erasmus pro všechny.³⁷ Tento program bude podporovat tři typy klíčových opatření:

1. Nejvýznamnějším klíčovým opatřením programu bude podpora mobilit ve vzdělávání jednotlivců s důrazem na vysokoškolské studenty. Významně posílena bude oblast mezinárodních stáží.
2. Druhým typem klíčových opatření programu bude institucionální podpora spolupráce pro inovace a osvědčené postupy. Důraz bude kladen na spolupráci vzdělávacího a firemního sektoru, a to prioritně v rámci klíčových odvětví regionů na bázi rozvojového konceptu inteligentní specializace.
3. Třetí klíčové opatření programu se týká politických reforem.

Obecně lze považovat první dva typy klíčových opatření za relevantní pro snahy posilovat možnosti přeshraniční mobility studentů, a to včetně relací mezi třemi zájmovými kraji této studie na české a slovenské straně hranice.

³⁴ Např. *Informace orgánů, institucí a jiných subjektů Evropské unie. Závěry Rady o úloze vzdělávání a odborné přípravy při provádění strategie Evropa 2020 (2011/C 70/01)*.

³⁵ EUROPEAN COMMISSION. *Youth on the Move*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010, 24 s.

³⁶ *Agenda pro nové dovednosti a pracovní místa: evropský příspěvek k plné zaměstnanosti*. Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výbor regionů KOM (2010) 682.

³⁷ *Erasmus pro všechny: Program EU pro vzdělávání, odbornou přípravu, mládež a sport*. Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výbor regionů KOM (2011) 787.

- Program CEEPUS

Program CEEPUS představuje další relevantní možnost podpory přeshraniční mobility studentů ve středoevropském prostoru, a tedy i mezi Českou a Slovenskou republikou. Program CEEPUS podporuje spolupráci zemí střední a východní Evropy v oblasti terciárního vzdělávání a souvisejícího výzkumu, a to s preferencí myšlenky utváření sítí univerzit. V rámci programu CEEPUS má student terciárního vzdělávání možnost získat stipendium na pokrytí pobytových nákladů v hostitelské zemi. Takový pobyt se může orientovat na dvě oblasti:

1. studijní pobyt na univerzitě v hostitelské zemi,
2. pobyt za účelem praktického výcviku v komerčním podniku, výzkumné či jiné organizaci.

Minimální délka pobytu v hostitelské zemi v rámci programu CEEPUS jsou tři měsíce. Z univerzit tří zájmových krajů této studie jsou do programu CEEPUS aktivně zapojeny Žilinská univerzita v Žiline, Katolícka univerzita v Ružomberku a Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně (viz tabulka 4-4).

Tabulka 4-4: Počet vyslaných a přijatých studentů v rámci programu CEEPUS vybraných vysokých škol ve Zlínském, Trenčianskem a Žilinském kraji v akademickém roce 2010/2011

Vysoká škola	Přijatých studentů	Vyslaných studentů
Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně	18	16
Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne	0	0
Žilinská univerzita v Žiline	78	107
Katolícka univerzita v Ružomberku	8	9

Zdroj: výroční zpráva Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně pro rok 2011; výroční správa programu CEEPUS za rok 2011

- Evropské referenční nástroje v oblasti vzdělávání

Za jednu z možných překážek přeshraniční mobility studentů lze považovat otázku uznávání kvalifikací. Pro vyjasnění odpovědí na tuto otázku byla na evropské úrovni vytvořena řada referenčních nástrojů, mezi které patří³⁸:

- Evropský kvalifikační rámec (EQF) a Evropský referenční rámec pro záruku kvality odborného vzdělávání (EQAVET) zaměřené na poskytnutí záruk o kvalitě vzdělávacích výstupů,

³⁸ Europass Newsletter, 2012, no. 2, 10 s.

- Evropský systém kreditů pro odborné vzdělávání (ECVET) a Evropský systém přenosu a akumulace kreditů (ECTS) jako potvrzení o získání specifických znalostí a dovedností podle evropského rámce,
- Europass jako systém dokumentace vzdělávacích schopností, který obsahuje životopis, jazykový pas, Certificate Supplement jako přehled o absolvovaném odborném vzdělávání, Diploma Supplement jako přehled o absolvovaném vzdělání a Europass Mobility jako přehled o dobrovolnických pobytech v zahraničí.

Klíčovou otázkou evropských referenčních nástrojů v oblasti vzdělávání v současnosti je hledání cest jednak k jejich rozšiřování do praxe a jednak k zvyšování stupně jejich vzájemné provázanosti.

- Programy cíle Evropská územní spolupráce

Pro oblast přeshraniční mobility studentů lze za relevantní považovat rovněž programy spadající do cíle Evropská územní spolupráce kohezní politiky Evropské unie. Pro tři zájmové kraje této studie je v programovém období 2007-2013 relevantní Operační program cezhraničnej spolupráce Slovenská republika – Česká republika 2007-2013. V rámci tohoto programu je Prioritní osa 1 zaměřená na podporu socio-kulturního a hospodářského rozvoje přeshraničního regionu a spolupráci aktérů, a to mimo jiné v oblasti rozvoje lidských zdrojů a vzdělanosti respektive hospodářství. V rámci prioritní osy je cílem utvářet kooperační síť aktérů, mimo jiné v relacích spolupráce škol a firemního sektoru na bázi přeshraničních klastrů.³⁹ Tabulka 4-5 představuje příklady projektů odpovídajících tematickému zaměření této studie, tj. zaměřených na přeshraniční mobilitu studentů škol zájmových krajů této studie.

Tabulka 4-5: Příklady projektů realizovaných aktéry ze Zlínského, Trenčianskeho a Žilinského kraje v rámci Operačního programu cezhraničnej spolupráce Slovenská republika – Česká republika 2007-2013

Název projektu	Partneři projektu	Charakteristika projektu
Přeshraniční systém inovačního vzdělávání ve středním školství	- Střední průmyslová škola Otrokovice - Spojená škola Partizánské	- Vytvoření Center odborného vzdělávání v oblasti plastikářského průmyslu při SPŠ Otrokovice a v oblasti strojírenství při SŠ Partizánské - Výměnné stáže pedagogických pracovníků a studentů v Centrech odborného vzdělávání
Prohloubení přípravy žáků strojírenských oborů na jejich budoucí povolání spoluprací s partnerskou školou	- Střední odborná škola Slavičín - Střední odborná škola Dubnica nad Váhom	- Vytváření přeshraničních vzdělávacích modulů a společných vzdělávacích aktivit s důrazem na obsluhu CNC strojů - Výměnné studijní pobyty na partnerských středních školách

Zdroj: internetové stránky Operačního programu cezhraničnej spolupráce Slovenská republika – Česká republika 2007-2013 a Střední odborné školy Slavičín

³⁹ Operační program cezhraničnej spolupráce Slovenská republika – Česká republika 2007-2013

S ohledem na končící programové období kohezní politiky 2007-2013 je pro další úvahy o podpoře přeshraniční mobility studentů v rámci cíle Evropská územní spolupráce zásadní otázka plánovaného nastavení podoby tohoto cíle v programovém období 2014-2020. Tato otázka je upravena v příslušném nařízení⁴⁰ a to následujícím způsobem:

- Zachována je podpora přeshraniční spolupráce mezi přilehlými regiony (viz článek 2), které jsou vymezeny na úrovni regionů NUTS 3 podél všech vnitřních a vnějších hranic (viz článek 3).
- Pro každý operační program je možno vybrat až 4 tematické cíle tzv. obecného nařízení kohezní politiky (viz článek 5) s následující specifikací investičních priorit jednotlivých tematických cílů v návaznosti na nařízení týkající se Evropského fondu pro regionální rozvoj (viz článek 6). Podle článku 6 je ovšem možné do operačního programu cíle Evropská územní spolupráce zahrnout rovněž investiční priority podporující přeshraniční spolupráci v oblasti:
  1. integrace přeshraničních trhu práce včetně přeshraničních mobilit a společné místní iniciativy na podporu zaměstnanosti a společného odborného vzdělávání,
  2. společných programů vzdělávání a odborné přípravy.

Za pozornost stojí rovněž ta skutečnost, že význam cíle Evropská územní spolupráce byl v programovém období 2014-2020 posílen tím, že z celkové finanční alokace kohezní politiky má v programovém období 2014-2020 mít cíl Evropská územní spolupráce 3,48 procentní podíl⁴¹ na celkové finanční alokaci, zatímco v programovém období 2007-2013 byl tento podíl 2,52 procentní.⁴²

4.2 Nástroje na národní, regionální a místní úrovni

Nástroje na národní, regionální a místní úrovni nejsou primárně zaměřeny na řešení přeshraniční mobility studentů, nicméně jsou vysoce relevantní pro otázky související s udržením studentů v regionu. Alfou a omegou těchto úvah jsou dvě klíčové oblasti problémů v podobě nezaměstnanosti absolventů škol respektive souladu nabídky a poptávky na trhu práce. Tyto problémy jsou popsány v relevantních koncepčních dokumentech České i Slovenské republiky, a to včetně uvedení hlavních směrů jejich řešení v podobě podpory získávání prvních pracovních zkušeností pro absolventy škol respektive podpory technického a přírodovědného vzdělávání.

⁴⁰ *Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o zvláštních ustanoveních týkajících se podpory z Evropského fondu pro regionální rozvoj pro cíl Evropská územní spolupráce – COM(2011) 611 final/2.*

⁴¹ *Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o zvláštních ustanoveních týkajících se podpory z Evropského fondu pro regionální rozvoj pro cíl Evropská územní spolupráce – COM(2011) 611 final/2.*

⁴² *Návrh nařízení Rady (ES) č. 1083/2006 o obecných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu a Fondu soudržnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1260/1999.*

Výše uvedeným směrem je orientována celá řada dílčích aktivit aktérů relevantních pro trh práce v České i Slovenské republice. Tito aktéři se liší ve vertikální i horizontální dimenzi působnosti, když zahrnují⁴³:

- aktéry na národní, regionální i místní úrovni,
- aktéry veřejného, vzdělávacího i firemního sektoru.

Je mimo možnosti této studie poskytnout plně komplexní přehled všech formálních a neformálních aktivit, které jsou realizovány v oblasti posilování zaměstnatelnosti absolventů škol respektive posilování souladu nabídky a poptávky na trhu práce ve třech zájmových krajích. Za pozornost však stojí ta skutečnost, že za klíčový nástroj pro řešení obou uvedených problémů lze považovat kohezní politiku Evropské unie, která je hlavním zdrojem financování relevantních projektů.

Tabulka 4-6 poskytuje přehled operačních programů v České republice, které lze považovat za relevantní pro řešení otázek nezaměstnanosti absolventů škol respektive posilování souladu nabídky a poptávky na trhu práce v programovém období 2007-2013. O rostoucím významu problematiky nezaměstnanosti absolventů škol svědčí iniciace dvou národních projektů v průběhu roku 2012:

- Projekt s názvem *Stáže ve firmách – vzdělávání v praxi* financovaný z Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost je určen mimo jiné pro absolventy škol bez praxe. Projekt umožňuje nastoupit absolventům škol na stáž ve firmě v jejich oboru s potenciálem nalezení zaměstnání ve firmě po skončení stáže.
- Projekt s názvem *Stáže pro mladé zájemce o zaměstnání* financovaný z Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost si klade za cíl podpořit možnosti získání pracovní praxe prostřednictvím placených stáží, a to pro studenty posledního ročníku středních škol respektive posledních dvou semestrů vysoké školy.

Tabulka 4-7 uvádí přehled operačních programů, které lze považovat za relevantní pro řešení otázek nezaměstnanosti absolventů škol respektive posilování souladu nabídky a poptávky na trhu práce, pro případ Slovenské republiky. Při srovnání s tabulkou 4-6 lze identifikovat podobnou strukturu finančních schémat v případě České i Slovenské republiky. Stejně tak poslední schválené národní programy potvrzují rostoucí význam problematiky nezaměstnanosti absolventů a mladých osob.⁴⁴

⁴³ Takto například Zlínský kraj již dlouhodoběji podporuje projekt *Podpora řemesel v odborném školství*, který poskytuje prospěchová stipendia pro studenty vybraných učňovských oborů. Podporovat technicky a přírodovědně orientované školství uvažuje rovněž statutární město Zlín. Rovněž například Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně vyvíjí aktivní přístup při utváření vztahů k firemnímu sektoru (např. internetový portál Kariéra zaměřený mimo jiné na oblast stáží). Gumárenská společnost Barum Otrokovice, jako největší zaměstnavatel ve Zlínském kraji, pak aktivně spolupracuje se Střední odbornou školou v Otrokovicích v duchu konceptu duálního školství.

⁴⁴ Viz například národní program *Podpora vytvárania pracovných miest* financovaný z Operačního programu Zaměstnanost' a sociální inkluze, který se prioritně zaměřuje mladé nezaměstnané do 29 let věku.

Tabulka 4-6: Relevantní zdroje financování projektů zaměřených na řešení nezaměstnanosti absolventů škol a posilování souladu nabídky a poptávky na trhu práce z kohezní politiky v programovém období 2007-2013 v České republice

Operační program	Prioritní osa	Relevantní podporované aktivity prioritní osy
Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost	Počáteční vzdělávání	- Spolupráce institucí počátečního vzdělávání na regionální úrovni s aktéry na trhu práce s možností uplatnění inovativních forem spolupráce (např. stáže žáků u zaměstnavatelů) - Zlepšování podmínek pro výuku technických oborů včetně motivace žáků ke vzdělávání v těchto oborech - Vytváření podmínek pro zavádění vyučovacích metod, organizačních forem a výukových činností, které vedou ke zkvalitnění výuky přírodovědných oborů
	Terciární vzdělávání, výzkum a vývoj	- Inovace studijních programů v souladu s požadavky znalostní ekonomiky a potřeb trhu práce - Podpora praxí a stáží studentů vysokých škol u budoucích zaměstnavatelů
	Další vzdělávání	- Podpora dalšího vzdělávání ve firemním prostředí, včetně stáží
Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost	Aktivní politiky trhu práce	- Podpora nástrojů aktivní politiky trhu práce (např. zprostředkování zaměstnání, rekvalifikace, zajištění odborné praxe) - Podpora vytváření nových a vyčleněných pracovních míst formou příspěvku na úhradu mzdových nákladů - Podpora nových forem zaměstnání jako způsobu vytváření podmínek pro uplatnění mladých lidí na trhu práce

Zdroj: MŠMT – Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost; MPSV – Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost

Tabulka 4-7: Relevantní zdroje financování projektů zaměřených na řešení nezaměstnanosti absolventů škol a posilování souladu nabídky a poptávky na trhu práce z kohezní politiky v programovém období 2007-2013 ve Slovenské republice

Operační program	Prioritní osa	Relevantní podporované aktivity prioritní osy
Operační program Vzdelávanie	Reforma systému vzdelávania a odbornej prípravy	- Podpora mobility v odborném vzdělávání a přípravě - Tvorba a realizace programů na podporu získání praktických zkušeností a návyků ve spolupráci s podniky a jinými organizacemi praxe - Projekty spolupráce středních škol a podnikatelského sektoru v oblasti inovací a přípravy nových učebních textů s cílem přípravy absolventa pro trh práce - Tvorba a inovace studijních programů vysokých škol s důrazem na potřeby trhu práce a znalostní společnosti, spolupráce s praxí - Podpora zvýšení zájmu o studium matematiky, přírodních věd a technických oborů
	Ďalšie vzdelávanie jako nástroj rozvoja ľudských zdrojov	- Podpora zakládání partnerství mezi školami, regiony, městy, podnikatelskou sférou a třetím sektorem
Operační program Zamestnanosť a sociálna inklúzia	Podpora rastu zamestnanosti	- Tvorba dlouhodobě udržitelných pracovních míst pro znevýhodněné osoby na trhu práce - Zvyšování zaměstnatelnosti mladých lidí formou absolventské praxe

Zdroj: MŠVVŠ – Operační program Vzdelávanie; MPSVR - Operační program Zamestnanosť a sociálna inklúzia

V kontextu významu kohezní politiky Evropské unie pro řešení problémů trhu práce ve vztahu ke studentům a absolventům škol a současně v kontextu končícího programového období 2007-2013 se jako zásadní jeví otázka nastavení kohezní politiky v oblasti vzdělávání a trhu práce pro období 2014-2020. Základní odpověď v tomto směru přináší v současnosti známá legislativa vztahující se

k budoucímu programovému období kohezní politiky. Primárně je potřeba uvést článek 9 tzv. obecného nařízení⁴⁵, který mezi tematické cíle kohezní politiky rovněž řadí cíle:

- podpora zaměstnanosti a podpora mobility pracovních sil (cíl 8),
- investice do vzdělávání, dovedností a celoživotního učení (cíl 10).

Výše uvedené tematické cíle jsou dále rozvedeny do podoby investičních priorit v rámci nařízení týkajících se jednotlivých strukturálních fondů. Pro tematiku této studie má nejvyšší význam Evropský sociální fond. V příslušném nařízení, které upravuje podstatu fungování Evropského sociálního fondu⁴⁶, upravuje článek 3 investiční priority jednotlivých cílů. V případě cíle *podpora zaměstnanosti a podpora mobility pracovních sil* se jedná mimo jiné o investiční priority:

- podpora přístupu k zaměstnání pro osoby hledající zaměstnání a neaktivní osoby, včetně místních iniciativ na podporu zaměstnanosti a mobility pracovníků,
- podpora trvalého začleňování mladých lidí, kteří nemají zaměstnání a nejsou v procesu vzdělávání nebo odborné přípravy, do trhu práce,
- podpora modernizace a posílení institucí trhu práce, včetně opatření pro zlepšení nadnárodní mobility pracovníků.

Tři výše uvedené investiční priority naznačují značný význam, který je problematice zaměstnanosti absolventů přikládán. Toto rovněž potvrzuje návrh podoby tzv. společného strategického rámce kohezní politiky pro období 2014-2020⁴⁷, kde je pro podporu v rámci investiční priority *podpora trvalého začleňování mladých lidí, kteří nemají zaměstnání a nejsou v procesu vzdělávání nebo odborné přípravy, do trhu práce*, explicitně uvedeno, že zvláštní pozornost bude věnována odbornému vzdělávání učňovského typu a stážím pro absolventy k získání prvních pracovních zkušeností.

Investiční priority cíle *investice do vzdělávání, dovedností a celoživotního učení*⁴⁸ doplňují výše uvedené úvahy, když návrh podoby tzv. společného strategického rámce kohezní politiky pro období 2014-2020⁴⁹ klade důraz na následující opatření:

⁴⁵ Návrh Nařízení Evropského parlamentu a Rady o společných ustanoveních ohledně Evropského fondu pro regionální rozvoj, Evropského sociálního fondu, Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova a Evropského námořního a rybářského fondu, jichž se týká společný strategický rámec, o obecných ustanoveních ohledně Evropského fondu pro regionální rozvoj, Evropského sociálního fondu a Fondu soudržnosti COM(2011) 615 final/2.

⁴⁶ Návrh Nařízení Evropského parlamentu a Rady o Evropském sociálním fondu COM(2011) 607 final/2.

⁴⁷ Elements for a Common Strategic Framework 2014 to 2020. Commission Staff Working Document SWD (2012) 61.

⁴⁸ Investiční priority zlepšování kvality, účinnosti a otevřenosti terciárního a rovnocenného vzdělávání, aby se zvýšila účast a úroveň dosaženého vzdělání; respektive zlepšování přístupu k celoživotnímu učení, zdokonalování dovedností a schopností pracovníků a zvyšování významu systémů vzdělávání a odborné přípravy pro trh práce

⁴⁹ Elements for a Common Strategic Framework 2014 to 2020. Commission Staff Working Document SWD (2012) 61.

- podpora zvyšování významu programů vysokoškolského vzdělávání s ohledem na potřeby trhu práce,
- rozvíjení a posilování partnerství mezi vysokoškolským vzděláváním, podniky a výzkumem,
- přizpůsobení systémů odborného vzdělávání a přípravy potřebám trhu práce, a to rozvojem učení založeného na praxi v systémech odborného vzdělání a přípravy, včetně učňovské přípravy, a vybízením podniků, aby přijímaly více stážistů,
- flexibilní přechody mezi vzděláváním a odbornou přípravou a mezi vzděláváním a zaměstnáním, zejména prostřednictvím učení a profesního poradenství, programů stáží, systémů pro osvědčování a uznávání získaných dovedností (...),
- podpora období mobility v zahraničí poskytovaná absolventům a osobám na trhu práce, (...), za účelem osvojení nových dovedností a schopností,
- podpora přitažlivosti a špičkové úrovně odborného vzdělávání a přípravy, (...), a podpora činností umožňujících žákům vykonávajícím povinnou školní docházku seznámit se s odbornými povoláními a možnými profesními dráhami,
- podpora sítí/partnerství mezi sociálními partnery, podniky, institucemi/poskytovateli vzdělávání a odborné přípravy ke zlepšení předávání informací o potřebách trhu práce (...).

Výše uvedený rámec podpory absolventů na trhu práce je vhodné dát do kontextu s dvěma dalšími rozvojovými koncepty, a to konceptem inteligentní specializace v návaznosti na tematické cíle *posílení výzkumu, technologického rozvoje a inovací* (cíl 1) a *zvýšení konkurenceschopnosti malých a středních podniků* (cíl 3) respektive konceptem paktu zaměstnanosti v návaznosti na cíl *posilování institucionální kapacity a účinné veřejné správy* (cíl 11).

Koncept inteligentní specializace je spojen s podporou jednak tradičních odvětví, v nichž region vykazuje vysoký stupeň specializace a jednak progresivních, vynořujících se odvětví, a to v souladu s existující vědecko-výzkumnou základnou (viz kapitola 3-1 pro identifikaci příkladů takových odvětví v zájmových krajích této studie). Problémy spojené s udržení studentů v regionu respektive s jejich přeshraniční mobilitou se zdá být vysoce přínosné začlenit do konceptu inteligentní specializace.

Koncept paktu zaměstnanosti je spojen s utvářením partnerství aktérů relevantních pro zaměstnanost regionu, když sdružuje aktéry veřejného sektoru, vzdělávání a soukromého sektoru. Vytvoření takového partnerství v sobě skrývá potenciál pro komplexní řešení rozvojových problémů vztahených k otázkám zaměstnanosti⁵⁰, a to včetně zaměstnanosti absolventů.

⁵⁰ Takto například krajská úroveň řeší ve spolupráci se soukromým sektorem otázku středního školství, úroveň obcí ovlivňuje rozhodování žáků základních škol o výběru střední školy např. propagací technického a přírodovědného vzdělávání, úřady práce a soukromý sektor se aktivně podílí na projektech v oblasti odborného vzdělávání včetně stáží a praxí apod.

5. Přeshraniční mobilita a setrvání v regionu – pohled studentů vysokých škol

Předchozí kapitoly poukázaly na hlavní aspekty problematiky trhu práce a vzdělávání se zohledněním přeshraniční dimenze. Tato kapitola doplňuje dosavadní poznatky o pohled samotných studentů vybraných vysokých škol z České resp. Slovenské republiky, tj. Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně na jedné straně a Trenčianske univerzity v Trenčíne resp. Žilinské univerzity v Žiline na straně druhé.

5.1 Pohled studentů Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně

Hodnocení pohledu studentů Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně na otázky související s přeshraniční mobilitou a setrváním studentů v regionu je založeno na odpovědích celkem 241 studentů. Tabulky 5-1 až 5-3 ukazují strukturu respondentů dotazníkového šetření vzhledem k fakultě a ročníku studia resp. místu bydliště studenta. Tyto proměnné byly v odůvodněných případech využity jako proměnné třídící. V rámci vzorku respondentů dotazníkového šetření jsou zastoupeny různé skupiny studentů, což umožňuje zaměřit se na identifikaci rozdílů mezi nimi. Zdůrazněme však, že vzorek respondentů je poměrně malý, a proto je třeba identifikaci a interpretaci rozdílů brát s opatrností.

Tabulka 5-1: Struktura respondentů dotazníkového šetření na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně podle fakulty

Fakulta	FAI	FAME	FMK	FT
Počet respondentů	92	71	36	42
Podíl respondentů	38,2 %	29,5 %	14,9 %	17,4 %

Pozn.: FAI – Fakulta aplikované informatiky; FAME – Fakulta managementu a ekonomiky; FMK – Fakulta multimediálních komunikací; FT – Fakulta technologická

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 5-2: Struktura respondentů dotazníkového šetření na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně podle ročníku studia

Ročník	1	2	3	4	5
Počet respondentů	29	36	54	40	82
Podíl respondentů	12,0 %	14,9 %	22,4 %	16,6 %	34,0 %

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 5-3: Struktura respondentů dotazníkového šetření na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně podle místa bydliště studenta

Území	Zlínský kraj	Jinde v České republice	Slovensko
Počet respondentů	130	69	29
Podíl respondentů	57,0 %	30,3 %	12,7 %

Pozn.: Dopočet do 241 respondentů je dán chybějícími odpověďmi.

Zdroj: vlastní výzkum

První otázka dotazníkového šetření se zaměřila na hodnocení místa, kde by respondenti šetření chtěli po skončení studia žít. Rozlišeno přitom bylo pět možností se specifickou pozorností věnovanou zlínské aglomeraci Zlín – Otrokovice – Napajedla, Zlínskému kraji a Slovensku. Respondenti šetření byli požádáni o vytvoření pořadí preferencí území jako místa jejich života v budoucnosti, a to od hodnoty 1 do hodnoty 5. Tabulka 5-4 uvádí výsledné průměrné skóre pořadí jednotlivých odpovědí a současně hodnotu směrodatné odchylky, přičemž ukazuje:

- Aglomerace Zlín-Otrokovice-Napajedla je nejvíce preferovaným územím vnímaným jako místo života respondentů dotazníkového šetření do budoucna. Další části Zlínského kraje jsou v tomto ohledu méně atraktivní.
- Slovensko je nejméně preferovaným územím vnímaným jako místo života respondentů dotazníkového šetření do budoucna. Další zahraniční oblasti jsou v tomto ohledu výrazně atraktivnější. Za pozornost stojí vysoká hodnota směrodatné odchylky zahraničí mimo Slovensko, což indikuje, že pro řadu respondentů šetření je zahraničí nejvíce preferovaná volba, zatímco řada jiných respondentů nemá o život v zahraničí zájem.

Tabulka 5-4: Průměrné pořadí a směrodatná odchylka odpovědí respondentů dotazníkového šetření na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně týkající se preferovaného území pro jejich život do budoucna

Území	Průměrné pořadí	Směrodatná odchylka
Aglomerace Zlín-Otrokovice-Napajedla	2,4	1,25
Zlínský kraj bez aglomerace Zlín-Otrokovice-Napajedla	2,8	1,22
Česká republika bez Zlínského kraje	2,5	1,11
Slovensko	4,2	1,12
Zahraničí mimo Slovenska	3,1	1,44

Zdroj: vlastní výzkum

V návaznosti na výše uvedené poznatky se objevuje otázka, jakým způsobem jsou odpovědi podmíněny místem bydliště respektive studovanou fakultou respondentů dotazníkového šetření. Tabulky 5-5 a 5-6 poskytují odpovědi na tyto otázky, když ukazuje na následující skutečnosti:

- Aktuální místo bydliště je významným faktorem, který ovlivňuje preferované místo života do budoucna. Takto se jeví opodstatněná úvaha, že ze studentů Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně je pro udržení v regionu nejvhodnější skupina studentů pocházejících ze Zlínského kraje. Naopak pro studenty Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně s místem bydliště v jiném kraji České republiky či na Slovensku není Zlínský kraj preferovaným místem k dalšímu životu.
- Vzhledem ke studované fakultě stojí za pozornost odlišné postoje respondentů dotazníkového šetření studujících Fakultu multimediálních komunikací. Tito respondenti deklarují nižší preferenci setrvání ve Zlínském kraji a naopak vyšší zájem o působení v zahraničí. Nejvyšší zájem o setrvání ve Zlínském kraji deklarují studenti Fakulty technologické.

Tabulka 5-5: Průměrné pořadí odpovědí respondentů dotazníkového šetření na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně týkající se preferovaného území pro jejich život do budoucna vzhledem k jejich aktuálnímu místu bydliště

Území	ZLK	ČR bez ZLK	SVK
Aglomerace Zlín-Otrokovice-Napajedla	2,0	2,7	3,7
Zlínský kraj bez aglomerace Zlín-Otrokovice-Napajedla	2,3	3,3	3,8
Česká republika bez Zlínského kraje	2,8	1,9	2,6
Slovensko	4,4	4,3	2,7
Zahraničí mimo Slovenska	3,4	2,8	2,1

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 5-6: Průměrné pořadí odpovědí respondentů dotazníkového šetření na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně týkající se preferovaného území pro jejich život do budoucna vzhledem ke studované fakultě

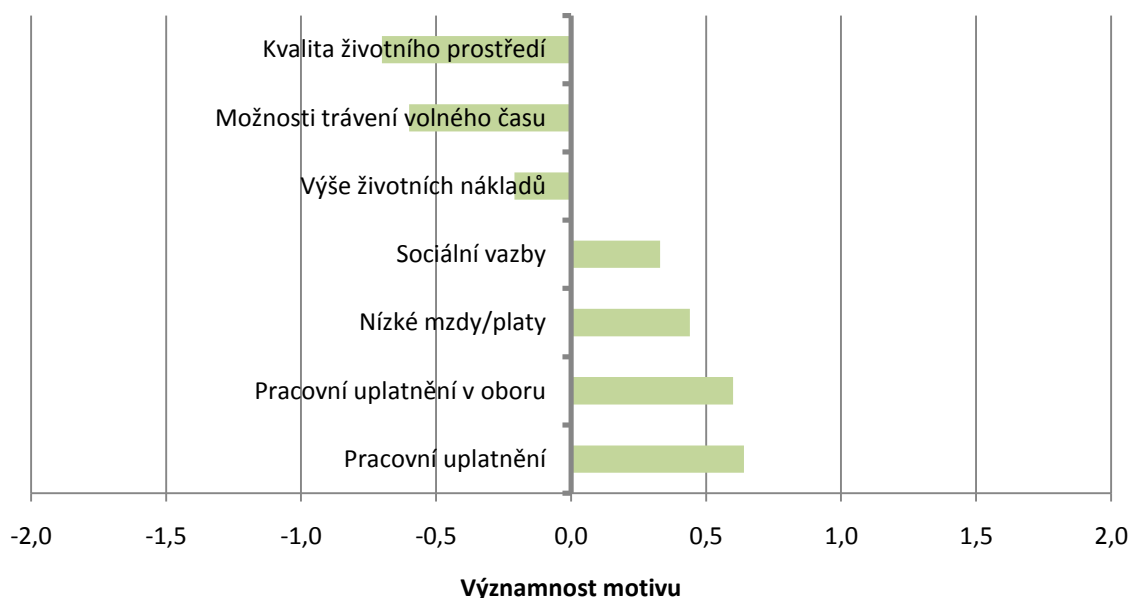
Území	FAI	FAME	FMK	FT
Aglomerace Zlín-Otrokovice-Napajedla	2,4	2,3	3,1	1,9
Zlínský kraj bez aglomerace Zlín-Otrokovice-Napajedla	2,7	2,8	3,3	2,6
Česká republika bez Zlínského kraje	2,5	2,3	2,4	3,0
Slovensko	4,2	4,3	4,1	4,1
Zahraničí mimo Slovenska	3,2	3,3	2,2	3,3

Pozn.: FAI – Fakulta aplikované informatiky; FAME – Fakulta managementu a ekonomiky; FMK – Fakulta multimediálních komunikací; FT – Fakulta technologická

Zdroj: vlastní výzkum

Druhá otázka dotazníkového šetření navazuje na otázku první, když se zajímá o to, které faktory jsou pro respondenty nejvíce významné v jejich případném rozhodnutí odejít ze Zlínského kraje. Hodnocení se týkalo celkem sedmi potenciálních motivů odchodu vztahených k ekonomickým, sociálním i environmentálním podmínkám života ve Zlínském kraji. Respondenti ve svých odpovědích hodnotili význam jednotlivých motivů na pětibodové Likertově škále od nejmenšího významu (-2), až po nejvyšší význam (+2). Obrázek 5-1 znázorňuje průměrné skóre odpovědí respondentů. Ukazuje se, že pracovní motivy jsou nejvýznamnějším motivem, proč by respondenti dotazníkového šetření odešli ze Zlínského kraje. Toto se týká jak možnosti nalezení pracovního uplatnění obecně, tak možnosti nalezení pracovního uplatnění v oboru specificky. O něco nižší význam přisuzují respondenti dotazníkového šetření finančnímu ohodnocení a sociálním vazbám k rodině/partnerovi/přátelům. Naopak nejnižší význam přisuzují respondenti dotazníkového šetření motivům spojeným s životním prostředím a trávením volného času. Opatření vztahené k možnostem pracovního uplatnění se tak zdají být klíčové při úvahách o udržení studentů v regionu. Za pozornost rovněž stojí ta skutečnost, že význam pracovních motivů k odchodu ze Zlínského kraje hodnotí výše studenti 1., 2. a 4. ročníku, než studenti závěrečných ročníků bakalářského a magisterského studia (viz obrázek 5-2).

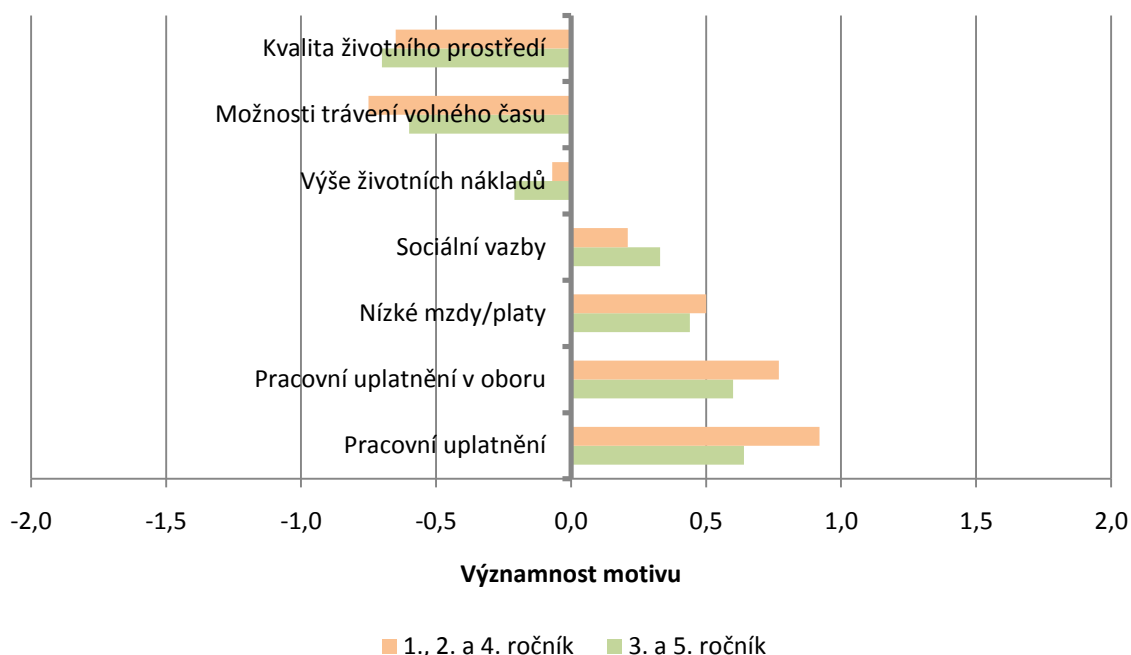
Obrázek 5-1: Průměrné skóre motivů odchodu ze Zlínského kraje v odpovědích respondentů dotazníkového šetření na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně

Zdroj: vlastní výzkum

Obrázek 5-2: Průměrné skóre motivů odchodu ze Zlínského kraje v odpovědích respondentů dotazníkového šetření na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně vzhledem k ročníku studia

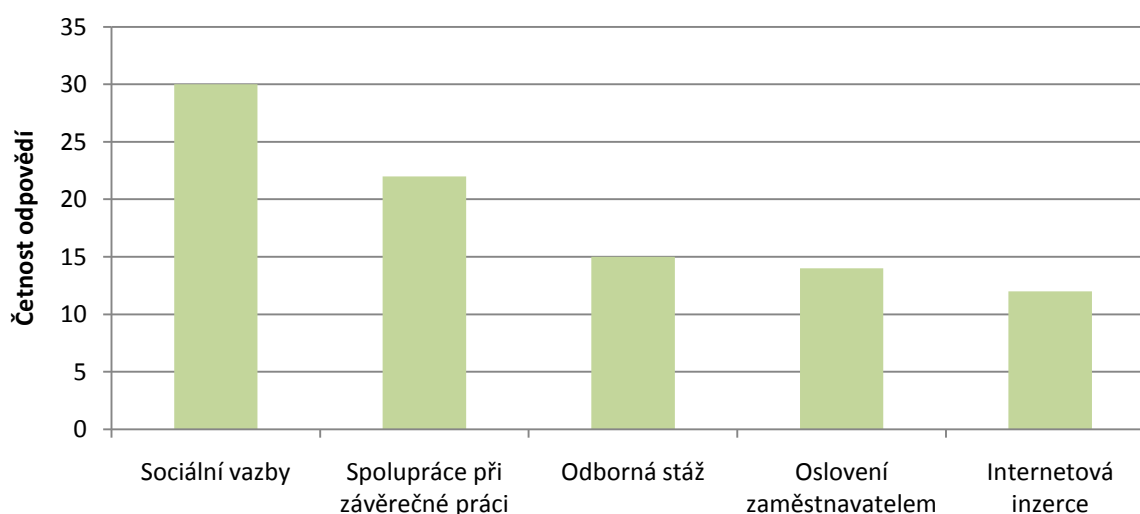
Zdroj: vlastní výzkum

Třetí otázka dotazníkového šetření se zaměřila na to, zda respondenti preferují spíše pracovní pozici zaměstnance či zahájení vlastního podnikání. Preferovanou podobou je v tomto ohledu pozice zaměstnance, kterou uvedlo přes 80 % respondentů dotazníkového šetření. Preferenci podnikání uvedlo 43 respondentů, přičemž mezi tyto respondenty častěji patří studenti Fakulty multimediálních komunikací a Fakulty aplikované informatiky s místem bydliště mimo Zlínský kraj.

Čtvrtá otázka dotazníkového šetření se blíže věnuje hodnocení současného kontaktu respondentů s potenciálními zaměstnavateli. V tomto ohledu se ukazuje, že necelých 15 % respondentů šetření bylo v kontaktu se zaměstnavatelem, u něhož pracuje či má příslibenou práci. Další více než 20 % respondentů pak deklarovalo existenci kontaktu s potenciálním zaměstnavatelem a zbývajících více než 60 % respondentů pak bylo bez kontaktu s možným zaměstnavatelem. Dekompozice poznatků vzhledem k charakteristikám respondentů potvrzuje očekávaný předpoklad, že výrazně častěji jsou v komunikaci s potenciálním zaměstnavatelem respondenti 5. ročníku. Za pozornost rovněž stojí ta skutečnost, že respondenti 4. ročníků častěji uváděli existenci kontaktu se zaměstnavatelem, u něhož pracují či mají příslibenou práci, zatímco respondenti 3. ročníku kontakt s potenciálním zaměstnavatelem. Vzhledem ke studované fakultě i místu bydliště jsou rozdíly mezi respondenty dotazníkového šetření poměrně malé.

Otázka týkající se kontaktu s potenciálními zaměstnavateli byla v případě respondentů s existujícím kontaktem doplněna o hodnocení způsobů utváření kontaktů. Obrázek 5-3 shrnuje četnosti jednotlivých možností v odpovědích, když ukazuje na význam jednak existujících sociálních sítí respondentů a jednak na význam praktických stáží a spolupráce již v průběhu studia. Konečně zdůrazňujeme, že téměř dvě třetiny respondentů, kteří doplnili existující kontakt se zaměstnavatelem rovněž o jeho místo působení, by v případě realizace tohoto zaměstnání zůstalo na území Zlínského kraje.

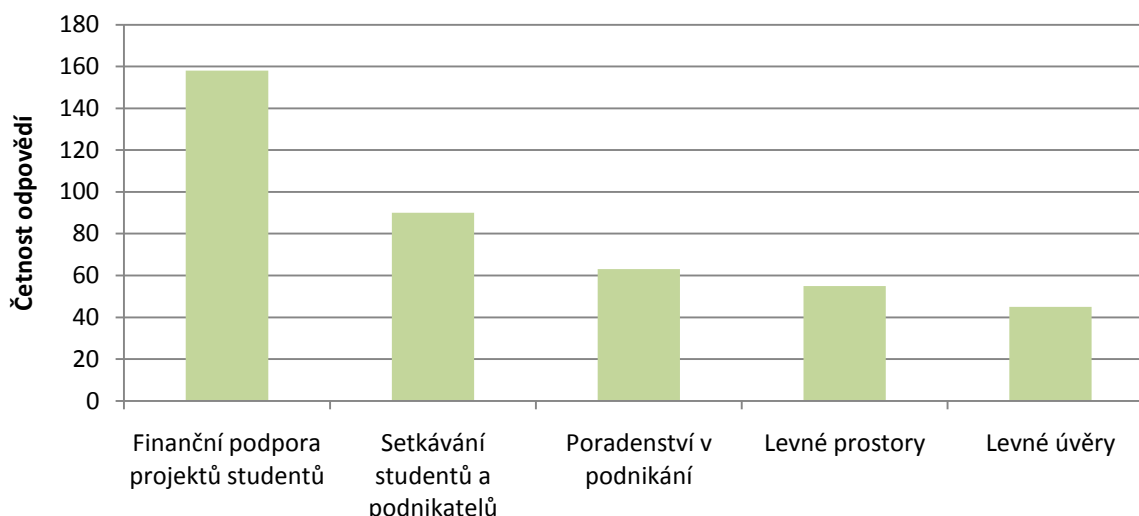
Obrázek 5-3: Četnost odpovědí respondentů dotazníkového šetření na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně týkající se způsobu utváření kontaktu se zaměstnavatelem

Zdroj: vlastní výzkum

Pátá otázka dotazníkového šetření se zaměřila na hodnocení toho, zda respondent uvažoval o zahájení vlastního podnikání. Odpovědi v tomto ohledu naznačují mnohem vyšší potenciál podnikavosti dotazovaných studentů, než by se dalo soudit z odpovědí na otázku třetí, neboť více než 57 % respondentů uvedlo, že o takové možnosti někdy uvažovalo. Mírně častěji o možnosti zahájit vlastní podnikání uvažovali dotazovaní studenti vyšších ročníků s místem bydliště mimo Zlínský kraj a studující Fakultu aplikované informatiky nebo Fakultu multimediálních komunikací. Doplňující otázka se pak věnovala tomu, čím by podnikání respondentů dotazníkového šetření mohl podpořit veřejný sektor. Obrázek 5-4 uvádí četnost odpovědí dotazovaných studentů, když poukazuje zejména na pozitivní postoj k finanční podpoře realizace studentských projektů respektive k setkávání studentů s aktéry praxe. Zdůrazňujeme, že finanční podpora studentských projektů byla výrazně nejčastěji uváděným nejvíce preferovaným nástrojem podpory ze strany respondentů dotazníkového šetření.

Obrázek 5-4: Četnost odpovědí respondentů dotazníkového šetření na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně týkající se preferovaného způsobu podpory podnikání ze strany veřejného sektoru

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 5-7: Náměty respondentů dotazníkového šetření na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně týkající se otázky, co by pro studenty mohl více dělat veřejný sektor, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně a firemní sektor; číslo v závorce vyjadřuje četnost odpovědí k danému námětu

Veřejný sektor	Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně	Firemní sektor
Podpora praxí a stáží studentů (38)	Podpora praxí a stáží, propojení Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně se subjekty praxe (83)	Podpora praxí a stáží studentů (78)
Podpora tvorby pracovních míst pro absolventy (30)	Více specializovaných oborů, praktické směřování oborů, vypuštění nepotřebných předmětů (39)	Zaměstnávat i absolventy bez praxe (39)
Podpora akcí se zaměřením na setkávání studentů a zaměstnavatelů (11)	Posílení výuky cizího jazyka (12)	Nabídka brigád, trainee programů, juniorských pozic (20)
Podpora volnočasových/kulturních akcí pro studenty (9)	Podpora akcí se zaměřením na setkávání studentů a zaměstnavatelů (10)	Profílance studentů během studia podle potřeb firem (17)
Propagace Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně (8)	Zlepšení kvality ubytování a stravování (10)	Účast na výuce a tvorbě studijních plánů, komunikace se školou (15)
Podpora startovacích bytů pro studenty (7)	Podpora zahraniční praxe (10)	Zapojení studentů do projektů firem, spolupráce na závěrečných pracích (15)
Více slev pro studenty (6)	Vyšší zapojování studentů do projektů (9)	Vlastní prezentace firem přímo ve škole (14)

Zdroj: vlastní výzkum

Šestá otázka dotazníkového šetření dále rozšířila získané poznatky o názory respondentů na to, co by mohl pro studenty více dělat veřejný sektor, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně respektive firmy ze Zlínského kraje. Náměty respondentů jsou v tomto ohledu v úzké vzájemné provázanosti, když se týkají primárně následujících témat:

- rozšíření spolupráce se subjekty praxe v nejrůznějších podobách (např. stáže, účast na projektech, setkávání se zaměstnavateli a další),
- zaměření na otázku pracovních míst pro absolventy,
- posun obsahu vzdělávacích kurzů ve směru orientace na praktické příklady a dovednosti,
- posílení výuky cizích jazyků včetně zahraničních stáží,
- volnočasové aktivity pro studenty včetně navazujícího systému slev.

Zjištěné poznatky tak plně korespondují s úvahami o současných klíčových problémech trhu práce ve vztahu k absolventům, tj. k otázkám pracovních míst pro absolventy a požadavkům na praxi. V tomto ohledu je přirozené, že druhý potenciální problém vztažený k relacím mezi humanitně a technicky/přírodovědně založenými obory není respondenty vnímán až tak silně.

Sedmá otázka dotazníkového šetření se zajímala o to, zda respondent během svého studia na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně absolvoval stáž ve firmě či jiné instituci. V tomto ohledu odpovědělo na uvedenou otázku kladně necelých 30 % respondentů, zatímco více než 70 % respondentů záporně. Je intuitivní, že významným diferencujícím faktorem vzhledem k absolvování stáží může být ročník studia. Tabulka 5-8 potvrzuje tento předpoklad, když výrazně nejvyšší podíl respondentů, kteří absolvovali stáž, připadá na 5. respektive 3. ročník. Druhým diferencujícím faktorem pak může být studovaná fakulta, kdy na některé fakultě může být systém stáží rozvinut lépe. Hodnocení jsme v tomto ohledu omezili na respondenty 3. a 5. ročníku. Tabulka 5-9 naznačuje možný význam fakulty jako diferencujícího faktoru, i když s ohledem na velikost vzorku respondentů je potřeba brát interpretaci výsledků s opatrností.

Tabulka 5-8: Podíl respondentů dotazníkového šetření na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně, kteří absolvovali během studia stáž ve firmě či jiné instituci vzhledem k ročníku studia

Ročník	1	2	3	4	5
Podíl respondentů	0,0 %	11,1 %	27,8 %	17,5 %	53,8 %

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 5-9: Podíl respondentů dotazníkového šetření na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně ve 3. nebo 5. ročníku, kteří absolvovali během studia stáž ve firmě či jiné instituci vzhledem ke studované fakultě

Fakulta	FAI	FAME	FMK	FT
Podíl respondentů	18,6 %	76,0 %	28,6 %	38,9 %

Pozn.: FAI – Fakulta aplikované informatiky; FAME – Fakulta managementu a ekonomiky; FMK – Fakulta multimediálních komunikací; FT – Fakulta technologická

Zdroj: vlastní výzkum

Za pozornost dále stojí ta skutečnost, že z respondentů, kteří odpověděli na otázku týkající se spokojenosti se stáží, jich téměř 80 % odpovědělo, že jsou s absolvováním stáže velmi spokojeni (30 % odpovídajících respondentů) či spokojeni (49 % odpovídajících respondentů). Nespokojenost deklarovalo pouze necelých 5 % odpovídajících respondentů. Poukažme také na skutečnost, že respondenti, kteří absolvovali během studia stáž ve firmě či jiné instituce, jsou rovněž častěji v kontaktu s potenciálním zaměstnavatelem.

Konečně v rámci systému stáží na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně byla respondentům rovněž položena otázka, jakým způsobem by bylo možné zlepšit stávající systém stáží/praxí. Nejčastější náměty, které lze z odpovědí respondentů identifikovat, zahrnují:

- širší nabídka stáží/praxí (20 respondentů),
- lepší obsahové zaměření stáží/praxí, kdy student neplní pouze podřadné úkoly (17 respondentů),
- snížení byrokracie ze strany univerzity, tj. množství papírů se stáží/praxí spojených (8 respondentů),
- posílit systém stáží přes univerzitu na úkor systému samostatného vyhledání stáží/praxí přes známé (8 respondentů),
- minimální odměna spojená se stážemi (7 respondentů).

Osmá otázka dotazníkového šetření se věnuje přeshraničnímu aspektu mobility studentů, tj. otázkám, zda by respondent byl ochoten pracovat respektive realizovat stáž/praxi ve firmě či jiné instituci na Slovensku. Tabulka 5-10 představuje výsledky hodnocení, když naznačuje, že přeshraniční vztahy lze vnímat jako relevantní pro fungování trhu práce mezi Českou a Slovenskou republikou. Více než polovina respondentů šetření deklarovalo svou ochotu pracovat po skončení studia na Slovensku a podíl respondentů ochotných realizovat stáž/praxi na Slovensku byl ještě vyšší. Studovaný ročník, fakulta či místo bydliště nehrají významnou roli pro diferenciaci respondentů ve vztahu k práci či stáží/praxi na Slovensku.

Tabulka 5-10: Podíl respondentů dotazníkového šetření na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně, kteří vyjádřili svou ochotu pracovat či realizovat stáž/praxi na Slovensku

Přeshraniční aspekt	Práce na Slovensku	Stáž/praxe na Slovensku
Podíl respondentů	52,3 %	65,1 %

Zdroj: vlastní výzkum

Mezi důvody, proč by respondent dotazníkového šetření nebyl ochoten pracovat na Slovensku, zejména patří následující faktory:

- Slovensko neposkytuje lepší možnosti než Česká republika, což se týká rovněž nezaměstnanosti či celkové ekonomické situace (39 respondentů).
- Ke Slovensku nemám osobní sympatie (23 respondentů).
- Na Slovensku je nižší platové/mzdové ohodnocení (20 respondentů).
- V České republice mám rodinu, přátele a jiné sociální vazby (17 respondentů),
- Pro práci preferuji západní/anglicky mluvící zemi (10 respondentů).

Důvody neochoty realizovat stáž/praxi na Slovensku jsou obdobné, jako nejčastější důvod se však přidává vzdálenost dojížděky na Slovensko.

5.2 Pohled studentů vybraných univerzit Trenčianskeho a Žilinského kraje

Hodnocení pohledu studentů univerzit Trenčianskeho a Žilinského kraje je založeno na odpovědích celkem 126 studentů Trenčianské univerzity Alexandra Dubčeka v Trenčíně a Žilinské univerzity v Žilině. S ohledem na velikost vzorku byly jako třídící proměnné vybrány pouze ročník studia a místo bydliště respondenta. Tabulky 5-11 a 5-12 ukazují strukturu respondentů dotazníkového šetření vzhledem k těmto dvěma proměnným.

Tabulka 5-11: Struktura respondentů dotazníkového šetření na Trenčianské univerzitě Alexandra Dubčeka v Trenčíně a Žilinské univerzitě v Žilině podle ročníku studia

Ročník	1	2	3	4	5
Počet respondentů	44	24	36	6	16
Podíl respondentů	34,9 %	19,0 %	28,6 %	4,8 %	12,7 %

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 5-12: Struktura respondentů dotazníkového šetření na Trenčianské univerzitě Alexandra Dubčeka v Trenčíně a Žilinské univerzitě v Žilině podle místa bydliště studenta

Fakulta	V rámci kraje	Jinde na Slovensku
Počet respondentů	76	43
Podíl respondentů	63,9 %	36,1 %

Pozn.: Dopočet do 126 respondentů je dán chybějícími odpověďmi.

Zdroj: vlastní výzkum

První otázka dotazníkového šetření se zaměřila na hodnocení místa, kde by respondenti šetření chtěli po skončení studia žít. Rozlišeno přitom bylo pět možností se specifickou pozorností věnovanou krajskému městu sídla univerzity, území kraje a České republice. Respondenti šetření byli požádáni o vytvoření pořadí preferencí území jako místa jejich života v budoucnosti, a to od hodnoty 1 do hodnoty 5. Tabulka 5-13 uvádí výsledné průměrné skóre pořadí jednotlivých odpovědí a současně hodnotu směrodatné odchylky, přičemž ukazuje:

- Prakticky celá Slovenská republika je nejvíce preferovaným územím vnímaným jako místo dalšího života respondentů dotazníkového šetření do budoucna. Hodnocení tak nenaznačuje vyšší preferenci Trenčianskeho a Žilinského kraje ve výběru. Hodnota směrodatné odchylky však ukazuje na vyšší diferenciaci odpovědí týkající se těchto krajů.
- Česká republika je nejméně preferovaným územím vnímaným jako místo života respondentů dotazníkového šetření do budoucna. Další zahraniční oblasti jsou v tomto ohledu výrazně atraktivnější. Za pozornost stojí nízká hodnota směrodatné odchylky České republiky, což indikuje, že pro většinu respondentů šetření je Česká republika nejméně preferovaná volba.

Tabulka 5-13: Průměrné pořadí a směrodatná odchylka odpovědí respondentů dotazníkového šetření na Trenčianské univerzitě Alexandra Dubčeka v Trenčíně a Žilinské univerzitě v Žilině týkající se preferovaného území pro jejich život do budoucna

Území	Průměrné pořadí	Směrodatná odchylka
Krajské město	2,8	1,40
Území odpovídajícího kraje *	2,8	1,45
Slovenská republika bez území odpovídajícího kraje *	2,8	1,24
Česká republika	3,6	1,15
Zahraničí mimo Českou republiku	3,0	1,44

* Odpovídajícím krajem je Trenčiansky kraj pro Trenčianskou univerzitu Alexandra Dubčeka v Trenčíně respektive Žilinský kraj pro Žilinskou univerzitu v Žilině

Zdroj: vlastní výzkum

V návaznosti na výše uvedené poznatky se objevuje otázka, jakým způsobem jsou odpovědi podmíněny místem bydliště respondentů dotazníkového šetření. Tabulka 5-14 poskytuje odpovědi na tuto otázku. Respondenti s bydlištěm v kraji odpovídajícímu sídlu příslušné univerzity hodnotili kraj svého bydliště jako preferované místo k životu lépe, než respondenti s bydlištěm mimo tyto kraje. Za pozornost však stojí horší hodnocení ve srovnání s respondenty Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně.

V případě respondentů bydlících mimo odpovídající kraje je jako místo pro další život nejlépe hodnoceno území Slovenska nezahrnující odpovídající kraje, v nichž sídlí odpovídající univerzita.

Tabulka 5-14: Průměrné pořadí odpovědí respondentů dotazníkového šetření na Trenčianské univerzitě Alexandra Dubčeka v Trenčíně a Žilinské univerzitě v Žilině týkající se preferovaného území pro jejich život do budoucna vzhledem k jejich aktuálnímu místu bydliště

Území	OPD. KRAJ*	SR bez ODP. KRAJ*
Krajské město	2,6	3,2
Území odpovídajícího kraje*	2,5	3,4
Slovenská republika bez území odpovídajícího kraje*	3,1	2,0
Česká republika	3,7	3,5
Zahraničí mimo Českou republiku	3,1	2,9

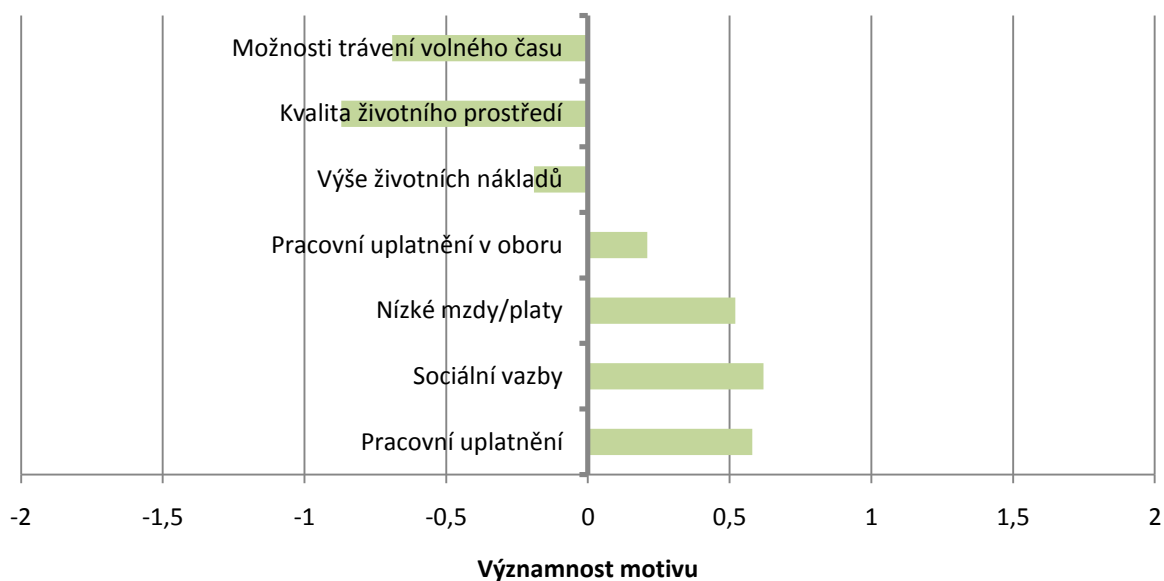
* Odpovídajícím krajem je Trenčiansky kraj pro Trenčianskou univerzitu Alexandra Dubčeka v Trenčíně respektive Žilinský kraj pro Žilinskou univerzitu v Žilině

Zdroj: vlastní výzkum

Druhá otázka dotazníkového šetření navazuje na otázku první, když se zajímá o to, které faktory jsou pro respondenty nejvíce významné v jejich případném rozhodnutí odejít z Trenčianskeho respektive Žilinského kraje. Hodnocení se týkalo celkem sedmi potenciálních motivů odchodu vztahených k ekonomickým, sociálním i environmentálním podmínkám života v těchto krajích. Respondenti ve svých odpovědích hodnotili význam jednotlivých motivů na pětibodové Likertově škále od nejmenšího významu (-2), až po nejvyšší význam (+2). Obrázek 5-5 znázorňuje průměrné skóre odpovědí respondentů. Ukazuje se, že pracovní uplatnění je nejvýznamnějším motivem, proč by respondenti dotazníkového šetření odešli z Trenčianskeho a Žilinského kraje. Pracovní uplatnění v oboru hraje v tomto ohledu o něco nižší význam. Relativně vysoký význam respondenti dotazníkového šetření přisoudili finančnímu ohodnocení a sociálním vztahům k rodině/partnerovi/přátelům. V tomto je možné identifikovat jistý rozdíl oproti odpovědím respondentů Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Naopak nejnižší význam, podobně jako v případě odpovědí respondentů Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, přisuzují respondenti dotazníkového šetření motivům spojeným s životním prostředím a trávením volného času. Celkově je tak možné zopakovat tvrzení, že opatření vztahená k možnostem pracovního uplatnění se zdají být klíčová při úvahách o udržení studentů v regionu Trenčianskeho a Žilinského kraje. Za pozornost rovněž stojí ta skutečnost, že význam pracovního uplatnění v oboru jako motivu k odchodu ze Zlínského kraje hodnotí výše studenti 1., 2. a 4. ročníku, než studenti závěrečných ročníků bakalářského a magisterského studia (viz obrázek 5-6).

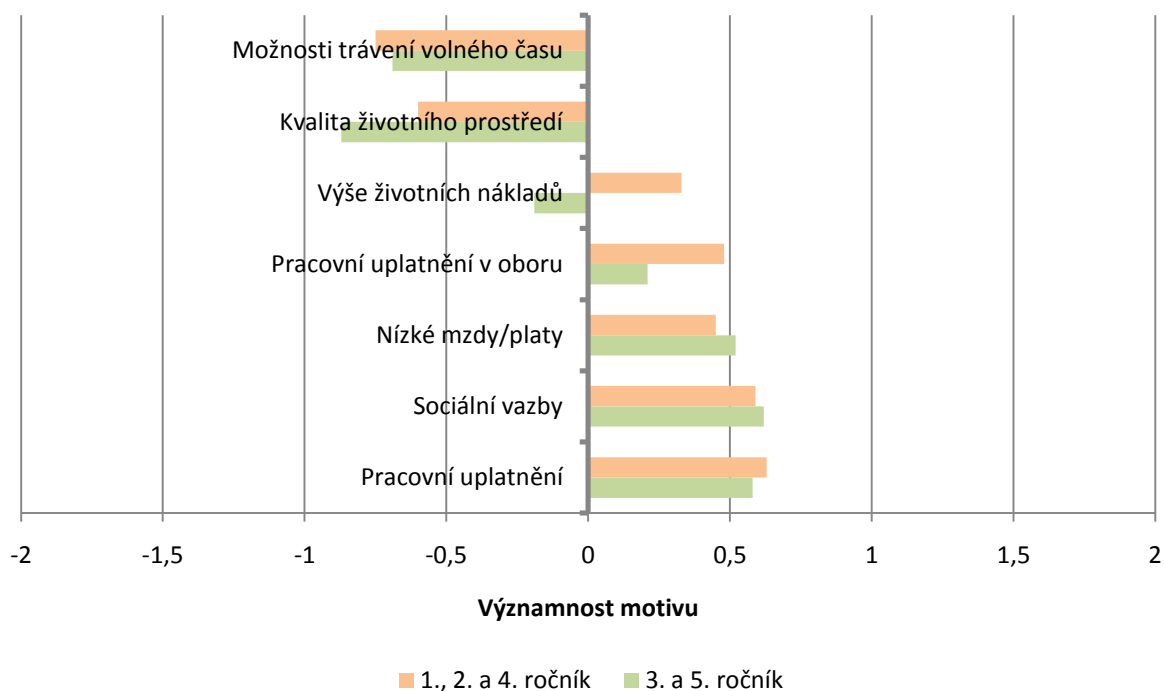

Obrázek 5-5: Průměrné skóre motivů odchodu z Trenčianskeho a Žilinského kraje v odpovědích respondentů dotazníkového šetření na Trenčianské univerzitě Alexandra Dubčeka v Trenčíně a Žilinské univerzitě v Žilině

Zdroj: vlastní výzkum

Obrázek 5-6: Průměrné skóre motivů odchodu z Trenčianskeho a Žilinského kraje v odpovědích respondentů dotazníkového šetření na Trenčianské univerzitě Alexandra Dubčeka v Trenčíně a Žilinské univerzitě v Žilině vzhledem k ročníku studia

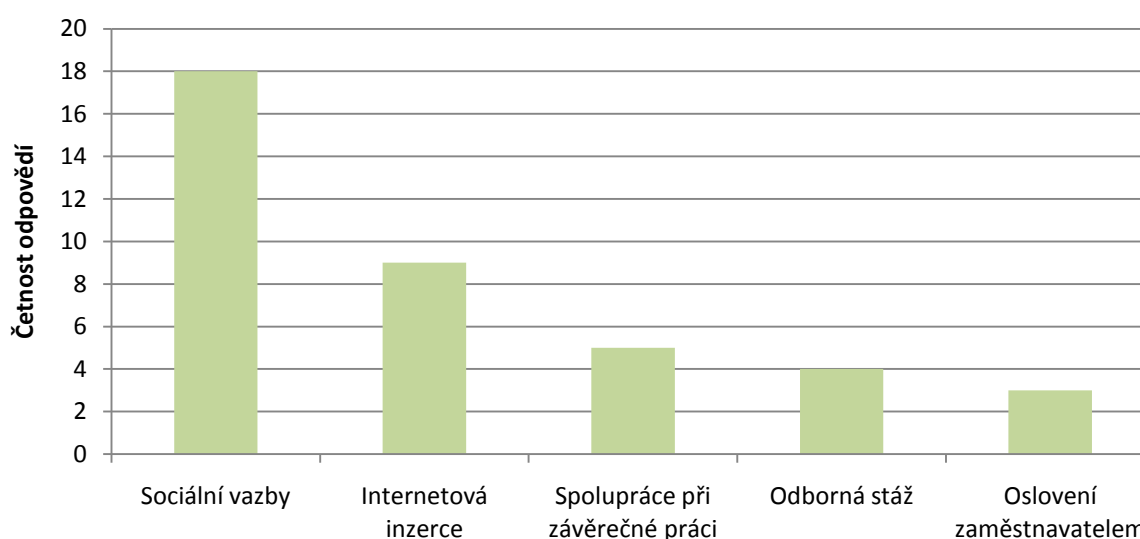

Zdroj: vlastní výzkum

Třetí otázka dotazníkového šetření se zaměřila na to, zda respondenti preferují spíše pracovní pozici zaměstnance či zahájení vlastního podnikání. Preferovanou podobou je v tomto ohledu pozice zaměstnance, kterou uvedlo přes 60 % respondentů dotazníkového šetření. Preferenci podnikání uvedlo 46 respondentů, tedy více než 40 % respondentů dotazníkového šetření. Ve srovnání s respondenty Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně je toto číslo výrazně vyšší.

Čtvrtá otázka dotazníkového šetření se blíže věnuje hodnocení současného kontaktu respondentů s potenciálními zaměstnavateli. V tomto ohledu se ukazuje, že více než 20 % respondentů šetření bylo v kontaktu se zaměstnavatelem, u něhož pracuje či má příslibenou práci. Dalších cca 6 % respondentů pak deklarovalo existenci kontaktu s potenciálním zaměstnavatelem a zbývajících více než 70 % respondentů pak bylo bez kontaktu s možným zaměstnavatelem. Dekompozice poznatků vzhledem k charakteristikám respondentů potvrzuje očekávaný předpoklad, že výrazně častěji jsou v komunikaci s potenciálním zaměstnancem respondenti 5. ročníku. Otázka týkající se kontaktu s potenciálními zaměstnavateli byla v případě respondentů s existujícím kontaktem doplněna o hodnocení způsobů utváření kontaktů. Obrázek 5-7 shrnuje četností jednotlivých možností v odpovědích, když ukazuje na nejvyšší význam existujících sociálních sítí respondentů a internetové inzerce. Ve srovnání s odpověďmi respondentů Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně jsou méně časté odpovědi spojené s utvářením kontaktů na bázi spolupráce se subjekty praxe.

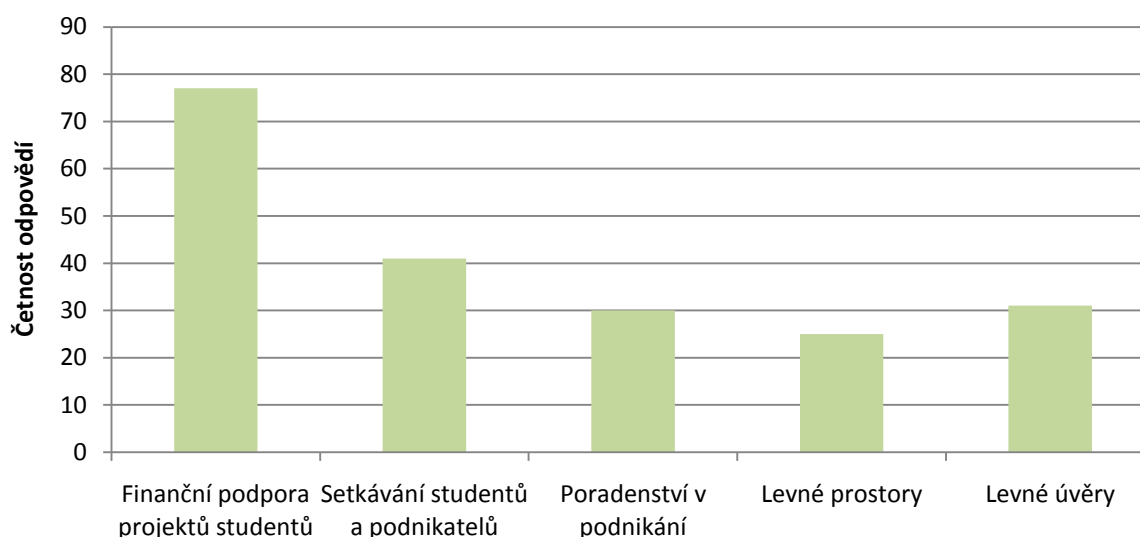
Obrázek 5-7: Četnost odpovědí respondentů dotazníkového šetření na Trenčianské univerzitě Alexandra Dubčeka v Trenčíně a Žilinské univerzitě v Žilíně týkající se způsobu utváření kontaktu se zaměstnavatelem

Zdroj: vlastní výzkum

Pátá otázka dotazníkového šetření se zaměřila na hodnocení toho, zda respondent uvažoval o zahájení vlastního podnikání. Odpovědi v tomto ohledu naznačují mnohem vyšší potenciál podnikavosti dotazovaných studentů, než by se dalo soudit z odpovědí na otázku třetí, neboť více než 75 % respondentů uvedlo, že o takové možnosti někdy uvažovalo. Doplňující otázka se pak věnovala tomu, čím by podnikání respondentů dotazníkového šetření mohl podpořit veřejný sektor. Obrázek 5-8 uvádí četnost odpovědí dotazovaných studentů, když poukazuje zejména na pozitivní postoj k finanční podpoře realizace studentských projektů respektive k setkávání studentů s aktéry praxe. Zdůrazněme, že finanční podpora studentských projektů byla výrazně nejčastěji uváděným nejvíce preferovaným nástrojem podpory ze strany respondentů dotazníkového šetření. V tomto ohledu se preference respondentů slovenských univerzit neliší od preferencí respondentů Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně.

Obrázek 5-8: Četnost odpovědí respondentů dotazníkového šetření na Trenčianské univerzitě Alexandra Dubčeka v Trenčíně a Žilinské univerzitě v Žilině týkající se preferovaného způsobu podpory podnikání ze strany veřejného sektoru

Zdroj: vlastní výzkum

Šestá otázka dotazníkového šetření dále rozšířila získané poznatky o názory respondentů na to, co by mohl pro studenty více dělat veřejný sektor, příslušná univerzita respektive firmy z Trenčianskeho a Žilinského kraje. Náměty respondentů jsou v tomto ohledu v úzké vzájemné provázanosti a více méně odpovídají námětům, které byly deklarovány respondenty Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně (viz tabulka 5-18):

- rozšíření spolupráce se subjekty praxe v nejrůznějších podobách (např. stáže, účast na projektech, setkávání se zaměstnavateli a další),

- zaměření na otázku pracovních míst pro absolventy,
- posun obsahu vzdělávacích kurzů ve směru orientace na praktické příklady a dovednosti,
- volnočasové aktivity pro studenty včetně navazujícího systému slev.

Tabulka 5-18: Náměty respondentů dotazníkového šetření na Trenčianské univerzitě Alexandra Dubčeka v Trenčíně a Žilinské univerzitě v Žilině týkající se otázky, co by pro studenty mohl více dělat veřejný sektor, univerzita a firemní sektor; číslo v závorce vyjadřuje četnost odpovědí k danému námětu

Veřejný sektor	Univerzita	Firemní sektor
Podpora praxí a stáží studentů (22)	Podpora praxí a stáží, propojení Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně se subjekty praxe (29)	Zaměstnávat i absolventy bez praxe (35)
Podpora tvorby pracovních míst pro absolventy (17)	Více specializovaných oborů, praktické směřování oborů, vypuštění nepotřebných předmětů (19)	Podpora praxí a stáží studentů (34)
Propagace a pověst univerzity (10)	Propagace a pověst univerzity (8)	Profilace studentů během studia podle potřeb firem (11)
Podpora volnočasových/kulturních akcí pro studenty (9)	Podpora akcí se zaměřením na setkávání studentů a zaměstnavatelů (7)	Zapojení studentů do projektů (8)
Podpora akcí se zaměřením na setkávání studentů a zaměstnavatelů (7)	Brigády, flexibilní časový rozvrh pro nalezení brigád (6)	Nabídka brigád, trainee programů, juniorských pozic (6)

Zdroj: vlastní výzkum

Sedmá otázka dotazníkového šetření se zajímala o to, zda respondent během svého studia na Trenčianské univerzitě Alexandra Dubčeka nebo Žilinské univerzitě v Žilině absolvoval stáž ve firmě či jiné instituci. V tomto ohledu odpovědělo na uvedenou otázku kladně o něco více než 10 % respondentů, zatímco téměř 90 % respondentů záporně. V tomto ohledu se zdá, že existuje značný potenciál pro rozšíření systémů stáží. Je intuitivní, že významným diferencujícím faktorem vzhledem k absolvování stáží může být ročník studia. Tabulka 5-19 potvrzuje tento předpoklad, když výrazně nejvyšší podíl respondentů, kteří absolvovali stáž, připadá na 4. respektive 5. ročník.

Tabulka 5-19: Podíl respondentů dotazníkového šetření na Trenčianské univerzitě Alexandra Dubčeka v Trenčíně a Žilinské univerzitě v Žilině, kteří absolvovali během studia stáž ve firmě či jiné instituci vzhledem k ročníku studia

Ročník	1	2	3	4	5
Podíl respondentů	9,1 %	8,3 %	5,6 %	33,3 %	25,0 %

Zdroj: vlastní výzkum

V rámci systému stáží na Trenčianské univerzitě Alexandra Dubčeka a Žilinské univerzitě v Žilině byla respondentům rovněž položena otázka, jakým způsobem by bylo možné zlepšit stávající systém

stáží/praxí. Nejčastější náměty, které lze z odpovědí respondentů identifikovat, odpovídají námětům respondentů Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, když zahrnují zejména:

- širší nabídku stáží/praxí (12 respondentů),
- lepší obsahové zaměření stáží/praxí, kdy student neplní pouze podřadné úkoly (7 respondentů).

Osmá otázka dotazníkového šetření se věnuje přeshraničnímu aspektu mobility studentů, tj. otázkám, zda by respondent byl ochoten pracovat respektive realizovat stáž/praxi ve firmě či jiné instituci v České republice. Tabulka 5-20 představuje výsledky hodnocení, když naznačuje, že přeshraniční vztahy lze vnímat jako relevantní pro fungování trhu práce mezi Českou a Slovenskou republikou. Téměř tři čtvrtiny respondentů šetření deklarovalo svou ochotu pracovat po skončení studia v České republice a podíl respondentů ochotných realizovat stáž/praxi v České republice byl ještě vyšší. Studovaný ročník či místo bydliště nehrají významnou roli pro diferenciaci respondentů ve vztahu k práci či stáží/praxi v České republice.

Tabulka 5-20: Podíl respondentů dotazníkového šetření na Trenčianské univerzitě Alexandra Dubčeka v Trenčíně a Žilinské univerzitě v Žilině, kteří vyjádřili svou ochotu pracovat či realizovat stáž/praxi v České republice

Přeshraniční aspekt	Práce v České republice	Stáž/praxe v České republice
Podíl respondentů	73,0 %	78,5 %

Zdroj: vlastní výzkum

Důvody, proč by respondent dotazníkového šetření nebyl ochoten pracovat v České republice, jsou podobné jako důvody, proč by respondent Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně nebyl ochoten pracovat na Slovensku.

6. Návrh akčního plánu přeshraniční mobility studentů a jejich udržení v regionu

Předchozích pět kapitol této studia definovalo základní analytický rámec problematiky přeshraniční mobility studentů a jejich udržení v regionu. Hlavní poznatky těchto pěti kapitol představují východiska pro formulaci návrhu akčního plánu v podobě tří klíčových opatření relevantních k zájmové problematice.

Opatření 1: Podporovat rozvíjení kontaktů mezi studenty a subjekty praxe

Poznatky této studie ukázaly na zásadní význam pracovního uplatnění jako motivu studentů, respektive absolventů, k odchodu ze Zlínského, Trenčianskeho i Žilinského kraje. Význam tohoto motivu byl dokládán jednak na statistických datech o migraci a nezaměstnanosti a jednak v odpovědích realizovaného dotazníkového šetření. Zároveň se ukazuje, že jednou z klíčových překážek pracovního uplatnění studentů je chybějící praxe. Pro snížení vlivu této překážky je v současné době módním nástrojem podpora systému stáží/praxí studentů. Význam tohoto nástroje byl popsán v rámci formulace relevantních koncepčních dokumentů na evropské, národní i regionální úrovni. Realizované dotazníkové šetření pak ukázalo, že právě stáže/praxe jsou nejčastěji poptávaným způsobem podpory veřejného sektoru, univerzity i firem ze strany respondentů. Pozitivně byla přijata i možnost realizace stáží na bázi česko-slovenské přeshraniční mobility. Vedle stáží/praxí deklarovali respondenti šetření rovněž svůj zájem o aktivity, které napomáhají utváření kontaktů mezi studenty a subjekty praxe (např. veletrhy pracovních příležitostí, setkávání studentů s podnikateli a osobnostmi oboru apod.).

Opatření 1 akčního plánu reaguje na výše uvedené skutečnosti, když doporučuje realizovat kroky podporující rozvíjení kontaktů mezi studenty na jedné straně a subjekty praxe na straně druhé. V rámci realizace opatření je doporučeno sledovat následující principy:

1. usilovat o co nejširší využití existujících nástrojů podpory stáží/praxí v subjektech praxe jak v rámci aktivní politiky zaměstnanosti, tak v rámci stáží na bázi přeshraniční mobility, a to jak v programovém období 2007-2013, tak při přípravě na programové období 2014-2020,
2. využívat podpory rozvíjení kontaktů mezi studenty a subjekty praxe pro stimulaci podnikavosti studentů a v návaznosti na podporu progresivních studentských projektů,
3. speciální pozornost věnovat talentovaným studentům, např. ve vztahu s nadstandardními podmínkami v systému stáží/praxí či v jazykovém vzdělávání,
4. začlenit podporu rozvíjení kontaktů mezi studenty a subjekty praxe do rozvojového konceptu inteligentní specializace, jako jednoho z vůdčích směrů podpory z kohezní politiky

v programovém období 2014-2020, a to při respektování přeshraničních odvětvových vazeb (např. gumárenský průmysl ve Zlínském a Trenčianskem kraji).

Opatření 2: Podporovat posilování souladu nabídky vzdělávání a požadavků trhu práce

Poznatky této studie ukázaly na existenci potenciálních hrozeb vztažených k souladu nabídky vzdělání a požadavků na trhu práce. Pro zájmové kraje této studie je charakteristický relativně vysoký podíl studentů ekonomicky a humanitně zaměřených oborů, u nichž však lze pozorovat rostoucí problémy při uplatnění na trhu práce, protože nejvyšší nabídka pracovních míst se týká technických oborů a řemesel. Význam uvedených hrozeb se přitom zvyšuje v kontextu jednak relativně vyššího zájmu uchazečů o ekonomické a humanitní obory a jednak úbytku počtu studentů v důsledku probíhajících demografických procesů. V hospodářské struktuře Zlínského, Trenčianskeho i Žilinského kraje však hrají zásadní význam klíčová odvětví zpracovatelského průmyslu, pro která vzniká otázka zajištění dostatečné zásobárny lidských zdrojů. Význam těchto úvah je akceptován v relevantních koncepčních dokumentech na evropské, národní i regionální úrovni, přičemž formulován je ve vztahu k podpoře technického a přírodovědného vzdělávání respektive k podpoře řemesel. Tímto směrem je současně nastavena řada nástrojů národní i regionální politiky na podporu rozvoje vzdělávacích systémů v České a Slovenské republice v souladu s požadavky trhu práce.

Opatření 2 akčního plánu reaguje na výše uvedené skutečnosti, když doporučuje realizovat kroky podporující posilování souladu mezi vzděláváním na jedné straně a požadavky praxe na straně druhé. V rámci realizace opatření je doporučeno sledovat následující principy:

1. usilovat o co nejširší využití existujících nástrojů podpory rozvoje vzdělávacích systémů v souladu s požadavky trhu práce a s důrazem na technické a přírodovědné vzdělávání a vzdělávání v oblasti řemesel, a to jak v programovém období 2007-2013, tak při přípravě na programové období 2014-2020,
2. využít potenciál přeshraničních synergií rozvoje vzdělávacích systémů v souladu s požadavky trhu práce,
3. respektovat význam cizích jazyků, a zejména anglického jazyka, jako prostředku komunikace v globalizovaném světě
4. začlenit podporu rozvoje vzdělávacích systémů v souladu s požadavky trhu práce do rozvojového konceptu inteligentní specializace, jako jednoho z vůdčích směrů podpory z kohezní politiky v programovém období 2014-2020, a to při respektování přeshraničních odvětvových vazeb (např. gumárenský průmysl ve Zlínském a Trenčianskem kraji).

Opatření 3: Podporovat rozvoj institucionálního zabezpečení opatření ke zvyšování souladu nabídky vzdělávání a požadavků trhu práce

Problematika přeshraniční mobility studentů a jejich udržení v regionu představuje komplexní problém, jehož řešení je podmíněno spoluprací široké skupiny aktérů veřejného, vzdělávacího i soukromého sektoru. V současnosti nosným rozvojovým konceptem tohoto druhu je tzv. pakt zaměstnanosti, v rámci něhož dochází k utváření partnerství aktérů relevantních pro fungování trhu práce v regionu. Význam celého konceptu vzrůstá v kontextu nastavení budoucí podoby kohezní politiky v programovém období 2014-2020. Důraz je v tomto ohledu kladen na tematickou integraci intervencí, což koncept paktu zaměstnanosti beze zbytku splňuje.

Realizace formulovaných opatření 1 a opatření 2 tohoto návrhu akčního plánu je tak možné zastřešit ve třech rovinách:

1. Pakt zaměstnanosti zastřešuje opatření 1 a opatření 2 tematickou integrací relevantních aktivit. Zdůrazňeme, že pouze komplexní realizace těchto aktivit může skutečně přispět k řešení problému udržení absolventů v regionu na bázi jejich pracovního uplatnění.
2. Inteligentní specializace zastřešuje opatření 1 a opatření 2 z odvětvového hlediska. Výhoda tohoto přístupu je v souladu s jednou z vůdčích myšlenek budoucí podoby kohezní politiky, která tvrdí, že zdroje pro intervence jsou omezeny a měly by být proto zaměřena na odvětví s nejvyšším rozvojovým potenciálem v regionu. Takovou roli mohou plnit jak tradiční odvětví (např. gumárenský průmysl ve Zlínském a Trenčianskem kraji) nebo nová progresivní odvětví (např. ICT technologie ve Zlínském kraji).
3. Přeshraniční spolupráce zastřešuje opatření 1 a opatření 2 prostorově. Výhoda tohoto přístupu spočívá v posílení územního dopadu plánovaných aktivit jednotlivých opatření.